

1053
 1/10/14

శ్రీ గణదోష ప్రకాశికా
 తత్వబోధిని.

ఇది

ఇది

తోపని పేంకటరామసిద్ధాంతికృతము.

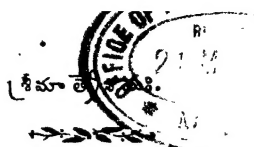

900.879
 one no
 7493.

విశాఖ పట్టణము:

శ్రీ శారదామకుటముద్రాక్షరశాలతో
 ముద్రితము.

1914

గుణదోష ప్రకాశికా తత్త్వబోధిని.

శ్రీమాతరంద్విజేంద్రా హరిహరవిధివందితామాద్యాం!
 సర్వస్థిలయకర్త్రీ మేకాం తాం సర్వగాం నౌమి॥
 గురువదకమలం స్మరామినిత్యం దృఢతమనంశయవారిరాశిపోతం!
 మతికువలయకోశశీతభానుం తమసి నిమగ్నవదార్థజాలభానుం॥
 జయతి జ్యోతిర్విద్యా నిగూఢతత్త్వైఖిలైర్వంద్యా!
 శ్రుతివేద్యా గురుకృపయా లభ్యరహస్యా జగత్పాద్యా॥
 పంచాంగనిర్ణయనైవ గుణదోషప్రకాశికా!
 ప్రకాశితా మయాపూర్వం తస్మాత్తత్త్వమకల్మషం॥
 అజ్ఞాత్వా కశ్చిదాచార్యో జ్యోతిశ్శాస్త్రవిశారదః!
 ప్రమాద్యభవదత్యర్థం సారాసారవివేచనే॥
 తస్మాద్దిదానీం విస్పృహం తత్త్వం తస్మాత్సునిశ్చితం!
 ప్రకాశనార్థం విదుషాం క్రియేచ్ఛంతత్త్వబోధినీం॥

నిర్వాణకర్తృవిచారణము.

వృక్షాదీచ్ఛాబ్ధపంచాంగే శ్రీకృష్ణార్థస్యధీమతః!
 నిర్వాణం దృశ్యతే నమ్య కర్తృనామవివర్జితం॥
 యత్సంగత్యాద తత్రత్యవైశ్య రన్యైశ్చ సేతుభిః!
 కృష్ణార్థసేవిత విద్యద్భిస్తజ్జేయం సేతరస్యతు॥

భారతీయవిద్వాంసులారా! శ్రీప్రమాదినంపత్సరశాస్త్ర దృష్టి
 పంచాంగమున బ్రతురించబడిన పంచాంగనిర్ణయ గుణదోషప్రకాశికాని
 ర్వాణము, అనుగ్రంథమును చదివియుండుదుగదా- అందుప్రథమపుట

మొదటి కాలమునం దిరువ దెసమిదవపంక్తిలో “నేను 12-5 1912 లేదని తమవద్ద కొక పగచాగమునంపి యందలిగుణదోషములను విమర్శించి దెలుపమని వాగిసండున” అనియున్నది. ఈరీతినున్నముద్రితపత్రసహితముగా శ్రీశ్రీశ్రీ రాజాఅంకితం వేంకటజగ్గారాయ బహద్దరు జమీందారువారు పైతేదీని నామపంచాగమునంపి. అందువలన శ్రీశ్రీశ్రీ రాజా= జమీందారువారు నిర్వాణము వ్రాసిరని తోచుచున్నది. కాని శ్రీ ప్రమాదిసంపత్సరశాస్త్రు ధృక్పథపంచాంగ ముఖపత్రిమునందున్న “విద్వత్తాండవకృష్ణార్య= కృతిః పంచాంగనిర్ణయః” అనుశ్లోకమువలన ప్రమాదిసంపత్సరపంచాంగము విద్వదిత్యాద్యనేక నామాంకితకృష్ణార్యకృతమనియేగదానిశ్చయము. ఆపంచాంగమునం దారవవేజీయం నేడవకాలములో “పంచసంఘసక్రమము పంచాంగనిర్ణయగుణదోష ప్రకాశికా నిర్వాణమును గ్రంథములో వ్రాసియున్నాము” అనియున్నది. ఈవాక్యమునందలియుత్తమపురుష ఛాతుభు- నిర్వాణము కృష్ణాచార్యులవారిదేయని నిశ్చయముగ బోధించుచున్నది. ఇదియునుంగాక నిర్వాణము కర్మనామసూత్రముగుటంజేసి సంగతిచేగాక నల్లై స్థిరపడుచున్నది. మరియు-కర్మసంక్రాంతివిషయకశిష్యసింహవిజ్ఞానమునందు “శ్రీమాన్= దైవజ్ఞవక్రవక్త్రగారి నిర్వాణములను” అనువాక్యముగూడ నల్లై స్పష్టపరుచుచున్నది. ఇంతయేగాక- శ్రీరాజాగారు చీమలపాటిపాండి ఇచ్చినజవాబులోతొమ్మిదవశ్లోకంలో “తోవల్లివారిపత్రికకు మేమ వ్రాయించిన జవాబులు” అనువాక్యమునందలి ప్రేరణార్థకముగా వ్రాయించిన అనుశబ్దమువలన శ్రీశ్రీశ్రీ రాజావారి యజ్ఞానుసారముగ ఆచార్యులవారు నిర్వాణపత్రలేఖసూక్ష్మతలైరని స్పష్టమగుచున్నది. కాన శాస్త్రదృక్పథనామముగలపంచాగమునందలి నిర్వాణము కృష్ణాచార్యులవారిదేయని నిశ్చయముగ దెలియదగినది. కానివేరుకాదు.

పంచాంగనిర్ణయనైవ గుణదోషప్రకాశికా।

ప్రకాశితా మయా పాగ్యా సూర్యసిద్ధాంతసంమతా॥

యథార్థవాదిసీ సా తాం పశ్యన్నే వ శుభీవరః।

శ్రీకృష్ణార్పితం భవ త్సమ్యక్తి రావణే కృతసిద్ధయః॥

శ్రీరాజాలంకితం వేంకటజగ్గారాయ జపద్దరు జమీందారువారి
యాజ్ఞానుసారముగ నే పంచాంగనిర్ణయమందలి గుణదోషములను వ్యక్త
పరచుటకై గతాబ్దమున నాచే ప్రచురింపబడిన గుణదోషప్రకాశికయను
గ్రంథము సారాధ్యార్థసిద్ధాంతానుసారముగ యథార్థకథనము చేసినది
గాని పరదూషణాసక్తి గలదికాదు. అందలిపదార్థములను చక్కగ దెలి
సికొనకయే విద్వ దిత్యాద్యనేక నామములు గల కృష్ణాచార్యులవా
రందరి “శ్రుతిరిపు” ఇత్యాదిపదములను నిందలనుగాను “సమ్యక్మూలా
క్షవిత్తమః” ఇత్యాదిస్తుతిపరపదములను గూడ నిందలనుగాను భావించి
నిర్వాణోద్యమ్యులైరి.

ఇక ప్రకృపాంశము వివరించెదః

శ్రీమాతా నర్వలోక్తైక జనసీ భుక్తిముక్తిదా।

వాక్స్మేమేశార్చితా సమ్య క్సర్గస్థిత్యంతకారీ॥

శ్రుతిత్యగ్రవేద్యా కల్యాణీ జ్యోతిరూపా యతస్తతః।

శ్రీమాతుః ప్రణతి స్సమ్యక్కృతా సూనం మయా పురా॥

“సర్వే శాక్తా ద్వైజాః ప్రోక్తా సతైవా సచవైష్ణవాః।

అదిశక్తి ముపాసంతే గాయత్రీం వేదమాతరం॥”

ఇత్థం దృఢం యత స్తస్మా చ్చాక్తా సర్వే ద్వైజాతయః।

అస్యే ద్వైజాతితో భిన్నాయే న శాక్తా స్తృప్తవహి॥

ద్విజశ్రేష్ఠులారా! విశ్వత్యుష్ణాచార్యులవారు స్వీయనిర్వాణారం
భకాలమునం దేదవపంజ్జిలో “శాక్తమతాభిమానమునసూ యథా
ర్థపక్షపాతి పాశ్చాత్యప్రభువరద్వేషాభిశయముచేత సూ మాతృవందనమే
ముం దాచరించి” అనివ్యక్తపరచిరి-వీరికిగలసంశయద్వయవిచ్ఛేదము చే
యుట యావశ్యకమయ్యున్నది. యథార్థపక్షపాతి పాశ్చాత్య ప్రభువర

దేవమేలిశయము నాకెన్నడును లేదు. భారతీయద్విజాలకు శ్రీమాతృభ్యా నము ప్రధానమని శ్రుతిస్మృతిపురాణములు ఘోషించుచున్నందున ద్విజాగ్రుహ్యతనగునాచే శ్రీమాతృవందనము ముందుగ జేయబడినది. “మాతృ దేవోభవ” అనిశ్రుతివాక్యము-“నమాతుః పరదైవతం” అనిస్మృతివచనము “యత్యాస్తిభోగో నతు తత్ర మోక్షో యత్యాస్తి మోక్షో నతు తత్రభోగః! శ్రీసుందరీసాధక పుంగవానాం భోగశ్చ మోక్షశ్చ కరస్థపివ” అని పురాణవచనము కలదు. ఇత్యాదికము సర్వవిద్యద్విదితమే.

శ్రీశబ్దస్య చతుర్థైకవచనంతు శ్రీయై శ్రీయే।

ఇతి వ్యాకరణ త్సాధు శ్రీయైర్విరి ససాధుహి॥

నిష్పక్షికభారతీయకోవిదులారా! విద్యదిత్యాద్యనేక నామములు గల ఆచార్యులవారు “శాక్తమతాధిమానముననూ” యనిసాధిప్రాయవచనాదరులగుచు తమనిర్వాణారంభమున “శ్రీయై నమః” అని శ్రీదేవీనమస్కారరూపమంగళాచరణముచేసిరి. శ్రీః. అనుదేవత శక్తినిసమగ్రు నా ఊహింపుడు- శ్రీశబ్దమునకు చతుర్థైకవచనము- శ్రీయై- శ్రీయే- అని శబ్దశాస్త్రసిద్ధమేగాక ఆకాలవిద్యద్విదితము- ఇట్లుండ నిర్వాణారంభమున “శ్రీయై-” అనిప్రయోగించిరి. ఇట్లు ప్రయోగించుటకు కారణమెద్దియాయుండునని యూహించవలసియున్నది. ఏమన- వీరు సర్వతంత్రీస్వతంత్రులు, అట్టివార సాధుశబ్దమును ప్రయోగింతురాయని సంశయము కలుగుచున్నది. ఇయ్యది ముద్రాప్రణామమునంతాత ప్రామాదికమని కూడ యూహించవలసియున్నది. కాని స్వీయప్రమాదినంతస్వరశాస్త్రదృష్టిగ్రహణమునం దెనుబడియైదశపుటయందు చరమకాలమున “శ్రీయై” అనుపదము అగుద్దమని కనపరచకండున ప్రమాదముకాదనియె స్థిరమగుచున్నది. సామాన్యదృష్టిచే నిది యసాధువచనకరమైనది. వీరు సర్వతంత్రీస్వతంత్రులగుటచే మరియొకరీతిచే సాధుత్వము సాధించెదరేమో యూహించవలెను.

శ్రీమాతు సాన్తీవ్రతే శక్తిర్యా రమా సా హరే రవ్యమాః |
 తద్యోగవశతో విష్ణు ప్రైజగ త్పాలకోఽభవత్ ||
 కియతాగ్రే గతే తస్యా శ్వాహాదేవాభవద్దరిః |
 విశిరసోగ్ర మహామాయాపసాదేన తతోఽభవత్ ||
 హయగ్రీవాభిధస్సపి శ్రీమాతృధ్యానతత్పరః |
 ఇత్థందృష్టంపురాణేషు శ్రుతిమూలేష్వలం యతః ||
 హయగ్రీవ స్తత శ్వాత్ సురవిద్యావిచక్షణః |
 సర్వజ్ఞః కుంభజస్యార్య ప్రైకాలజ్ఞో జితేంద్రియః ||
 యత స్వకీయనిర్వాణముఖే తస్యై శ్రీయై ముదా |
 శ్రీకృష్ణారోగ్య సరిం చక్రే శ్లాఘ్యం నిర్వాణమేవ తత్ ||

కోవిదులారా! నిర్వాణారంభమునందు “హయగ్రీవాభావసముః” అని దిద్విరీయమంగళము. శ్రీహయగ్రీవమూర్తివారు చరదేవతాసాక్షాత్కారముగలవారు. అనిబ్రహ్మాండపురాణాదులయందున్నది. విద్యాభుక్తిముక్తిప్రదంబగు హయగ్రీవవ్రతవిశేషమును ఆచార్యులవారి నిర్వాణము శ్లాఘ్యతము కాకుండునా.

దిగ్వికృత్యయస్థిరీకరణ ప్రశంసా.

శ్రీకృష్ణార్యస్య నివాసే దిగ్వికృత్యయసదుత్థనం |
 సద్వృత్తం కాశ్రమ్యుక్తిధ్యా మతో దిగ్వికృత్యయస్థిరః ||
 “వృషా రోమకాభ్యాచ్చ ద్విద్విభాగైః పురంజివ |
 భాలజత్రాభిధంచాన్తి జగత్తత్తం తద్గతం జివ ||
 మేరువ్యయస్థానసక్తరేఖావృత్తం చ యత్తతః |
 నన్దతేజానభిరూహంకాస్సన్న్యభావతిభాస్వతాః ||”
 ఇతి యజ్ఞర్శ్మితం తేన దిగ్వికృత్యయసదుత్థనే |
 తతేన దిగ్రృతా హత రైస్థేతి వనతిస్ఫుటం ||

భూగోళశాస్త్రజ్ఞులారా! పంచాంగనిర్ణయమందలి గుణదోషములను ప్రచురించుటకై బయలుదేరిన గుణదోషప్రకాశిక యథార్థకథనశీలయని స్పష్టపరచుట ప్రసంగసంగతిచే నావశ్యకమగుటవలన కొంచెము వ్రాయవలసివచ్చినది “ఈయంశాదికము మిక్కిలి శోధించియివ్వబడినవి. ఇవి శిష్టదైవజ్ఞసంఘములేకాక లండీయచిత్రపటసిద్ధములై యున్నవి. వీరితూలాంశలకంటే సిద్ధాంతదర్పణోక్త రేఖాంతరాంశాదికము కలాది ౬౧౩౦ అధికముగ నున్నది. కల్పవల్క్యైక్త రేఖాంతరాంశాదికముకంటే ఇందలితూలాంశలు కలాది ౫౧౩౦ అధికముగ నున్నది. ఇది స్వల్పాంతరమని చెప్పవచ్చు” అని గుణదోషప్రకాశిక పంచాంగనిర్ణయమందలి తూలాంశలు యథార్థములని గుణశ్లాఘనమే చేసినది. పంచాంగనిర్ణయమందలి తూలమంశాత్తకమగుటవలన- సిద్ధాంతదర్పణోక్త దేశాంతరము పలాత్తకమగుటవలన పలలను భాగాత్తకముగ సాధించి న్యూనాధికప్రదర్శనము చేయబడినదిగాని యంకాధికము కనపరచుటకుకాదు. ఈస్థలమునం దాచార్యులవారి నిర్వాణాద్యపుట చరమకాలమునందీరువదెనిమిదవపంజ్ఞియందు “దోషము పెద్దదిగ గన్నట్టుటకు ౬౧౩౦ కలలు ఎక్కువయని వ్రాసిరి. 390 వికలలుయెక్కువయంటే ఇంకా బాగుండునుగదా.” అని కానవచ్చుచున్నది. బుధులారా- దోషప్రకాశమును చేయునెడ “సమ్యక్తాలాక్షణిత్వము” అనియు “ఈయంశాదికము మిక్కిలి శోధించియివ్వబడినవి. ఇవి శిష్టదైవజ్ఞ పరిగ్రహతములేకాక లండీయచిత్రపటసిద్ధములై యున్నవి” అను గుణదోషప్రకాశికయందలి వచనములు స్ఫోక్తివిరుద్ధములు కాకుండునా- “న్యాయబుద్ధిచే నాలోచింపుడు- ఇచట ఆచార్యులవారు పూర్వాపరవాక్యసమన్వయము చేయక సంగతిగనజాలకయేగదా గుణశ్లాఘనముచేయు గుణదోషప్రకాశికావచనముల కులికిపడి దోషభ్రాంతికలవారైరని నెక్కి-వక్కాణింప దగినదియేగదా.

తత్త్వజ్ఞులారా! “మేము ఈ అవ్యవస్థలకు బాధపడలేక స్వచ్ఛమైన అనకృద్వేదలచే స్థిరీకృతములగు దేశాంతరాంశలను పరిగ్రహించితిమి

వీటిని మన చక్రవర్తులు సూత్ర గ్రహించియున్నారు” అని ఆచార్యులవారి నిర్వాణాద్యపుట చరమ కాలావసానమం దున్నదిగదా “గ్రహించియున్నారు” ఇదట భూత కాలిక క్రియవలనవీరికంటే పూర్వమునందే ఈ దేశాంతరాంశలు స్వచ్ఛమైన అనకృద్వ్యధలచే స్థిరపరచి మనచక్రవర్తులు గ్రహించిరిని నిశ్చయమగుచున్నది. కనుకనే శిష్టదైవజ్ఞ పరిగృహీత ములే కాక లండీయచిత్రపటసిద్ధములైయున్నవియని గుణవోషప్రకాశిక ప్రచురించినది. పాశ్చాత్యదైవజ్ఞులవలె వీరుకూడ సూక్ష్మయంత్రములచే వేధచేసి స్థిరపరచిరిని కొందరికి తోచవచ్చునుకాని వీరువేధచేసి స్థిరపరచలేదనియే సంగతినిపట్టి స్థిరపడుచున్నది. ఎట్లన “దృక్పక్షమందు డెస్ట్రూయ్స్ అనుప్రచ్ఛిన్నగ్రంథమునుంచి అన్నిసిద్ధగ్రహములు గ్రహించబడినవి. ఆగ్రహసాధనమునకు తగినగ్రంథము మారాజాగారు తెప్పించినారు. కొంచము విలంబముగా వచ్చినది. చంద్రసాధనగ్రంథము ఇంకారాలేదు. ఈగ్రంథములమీదే గ్రహసాధనముచేయుటకు సుమానుమంచిగణితజ్ఞులు ౨౦ మందికంటే యెక్కువగణకులు చేరినగాని కాజాలదు. ఇంతమందిని పోషించు మహాదారులగు ప్రభులను మన దేశమందావిర్భవించ జేయవలయునని శ్రీహరిని ప్రార్థించవలసియున్నది.” అని ఆచార్యులవారి ప్రమాదిసంవత్సరపంచాంగమునం దేడవపుటాద్యకాలమునందారవపంక్తి మొదలుగా గన్నట్టుచున్నది. ఇందువలన పంచాంగనిర్ణయమందలి వైసందినదృక్పిద్ధగ్రహగణితము గ్రంథప్రాప్తి విలంబమగుటవల్లను- చంద్రసాధనగ్రంథము లభించకపోవుటవల్లను- ఇక్కాలంబున నిరువదిమందికంటే అధికసంఖ్యగల గణకులను పోషించడగిన ప్రభువుల యావిర్భావమే లేనందువల్లను అంతకంటే తక్కువగణకులవలన పనికికాకపోవుటవల్లను ప్రచ్ఛిన్నగ్రంథములోనుంచి అన్నిసిద్ధగ్రహములను గ్రహించిరి. ఇందువలన దృక్పిద్ధగ్రహసంయసమునకు తగిన పరికరములు వీరి కింతవరకు లభించలేదు. గ్రంథాదిపరికరములు లేని యాచార్యులవారు వేధచేసి దేశాంతరాంశలను స్థిరపరచలేదనియు పా

శ్వాత్వులచే స్థిగపరవబడిన దేశాంతరాంశలను పరిగ్రహించిరనియును స్పష్టపరిచితిని. ఇంతిమింకాక “మదేశాంతరాంశలట్లుకావు- శుద్ధమైన వేధకుళలుల గ్రంథములనుంచి వ్రాసితిమి. అనిగ్రహించవలెను. ఇప్పుడు వేధ చేసిన నింతేవచ్చుటకు సంవియును లేదు” అని ఆచార్యులవారి నిర్వాణవతుర్దశ పుటకా||౨||వందమ పంక్త్యాదికమునందు స్పష్టముగ వీరు వేధ చేయలేదనియు ఇతరుల వేధవలన స్థిగపరచిన దేశాంతరాంశలను గ్రహించిరనియేకదా స్పష్టముగ నున్నది. ఈదేశాంతరాంశాదికమునుగూర్చి సిద్ధాంతదర్శనాది భారతీయగ్రంథములను- బ్లాక్స్-జనరల్-అట్లాస్-అనువాదాత్మక గ్రంథమును శోధించియే శిష్టదైవజ్ఞులపరిగ్రహితమై లండీయచిత్రపటసిద్ధమై యున్నదియని గుణదోషప్రకాశకవచించెను. ఇట్లుండ “ఇది నిజమని తాము చెప్పిరా=లేకచెప్పగలరా=” అని నిర్వాణాద్యపుటచరమకాలావసానమందలి వదనములు సందర్భశూన్యములేగదా. ఇదినిజమని తాముచెప్పిగదా ఇతరులు చెప్పగలరాయని ఆనవలెను. ఆలోచించుడు “మేము ఈఅవ్యవస్థలకు వాధవడలేక అనకృద్వేదచే స్థిరీకృతములగు దేశాంతరాంశలను పరిగ్రహించితిమి” అనుఆచార్యులవారి నిర్వాణవాక్యమును చూచితిరా “ఆతిపరిశుద్ధవేధసిద్ధమగుడెస్ టెంప్-అనుగ్రంథపు ౧౭-౬౧ పేజీలలో వ్రాసినప్రకారము ౧౭-౧౭” అనిఆచార్యులవారి నిర్వాణవతుర్దశ పుటాద్యకాలిత్రైకాదశ పంక్తిలో గానవచ్చుచున్నది. ఇందువలన దేశాంతరాంశలు సైగ్రంథానుసారముగ వీరిచే గ్రహించబడినవనిగదా స్పష్టపడినది. గ్రంథవాచుశ్యమున్నచో నీక్షణైవమ్యములు వ్రాయక కలుగును. ఓకటే ఉన్నయెడల అవ్యవస్థాదికమెట్లు కలుగును. మనభరతఖండమునందు వలెనే యూరపుఖండమందుగూడ సుక్క-విషయమై యనేకులగు విద్వాంసులు లోకోపకారముకొరకును శాశ్వతప్రతిష్ఠాకరము మిక్కిలిశ్రమపడి గ్రంథములను వ్రాసియున్నారు. తత్తత్కాలికపరికరాదులనుబట్టి ఈక్షణైవమ్యము లాయాగ్రంథములయందు కలవు. ఎట్లక:

డెస్. టెంప్స్. అనుగ్రంథప్రకారము
విశాఖపట్టణ రేఖాంతరాంశలు.

} ౮౩-౧౭

బ్లాక్స్. జనరల్. అట్లాస్. ప్రకారము
విశాఖపట్టణ రేఖాంతరాంశలు.

} ౮౩-౩౧

ఈ రెంటికిగలయంతరము.

౦-౧౪

ఇపుడుమాత్రము వీరికి అవ్యవస్థబాధ కలుగలేదా- ఈరెంటిలో
నేదీపరిశుద్ధమో ఏది యపరిశుద్ధమో వీరుచెప్పగలరా- చెప్పిరా- ఇచట
మహాజనపరిగ్రహమేగదా గ్రాహ్యము- ఈప్రకారమే సిద్ధాంతదర్పణ
తిధికల్పవల్లులయందు గలదేశాంతరాంశ భేదముగాని వేరుకాదు. తా
ముపరిగ్రహించిన డెస్. టెంప్స్. అనుగ్రంథమునందలి దేశాంతరాంశ
లు అతిపరిశుద్ధ వేదసిద్ధములనిరిగాని నిజముతెలిసికాదు. ఏమన “వేదచే
సిననింతేవచ్చును” అనిగదా యాచార్యులవారి నిర్వాణవచనము- చేసి
న- అనుశబ్దమువలన చేయలేదనియేగదా స్పష్టమగుచున్నది. తాము
వేదచేయనిది నిజమెట్లుతెలిసెను. గ్రంథమేకదా మామను- వీరికిని ప్ర
మాణము- బ్లాక్స్. జనరల్. అనుగ్రంథము శోధచేయకనే వ్రాసినచె
ప్పగలరా- అట్లుచెప్పిన అదటివిద్వాంసులు వీరికి తగిన నన్తానము చే
యకుండురా- సంగతి నాలోచింపకనే “పాపము- వీరికేదోకల్పవల్లి-
కామధేను- ఇత్యాదినామమాత్రప్రతారితలై ఏదో యొకపిచ్చిగ్రంథము
నందుచూచి వీరిట్లువ్రాశిరి.” అని ఆచార్యులవారి నిర్వాణవచనార్థశుభట
ద్వితీయ కాలిక తృతీయ పంక్త్యాదులయందు గన్పట్టు చున్నదిగదా.
డెస్. టెంప్స్. అనుగ్రంథమునందలి దేశాంతరాంశాధికమును మాత్రము
చూచి- బ్లాక్స్. జనరల్ అనుయారపు ఖండమునందలి గ్రంథమునుచూ
డక కల్పవల్లులు పిచ్చిగ్రంథములని వచించుచున్న యాచార్యులవా
రికి సర్వతంత్రాధినామములిడిన మహావిద్వాంసులవుదు తగినయపూర్వ
సత్కారము చేయుదురని తలంచెద “3 వే 20 పం|| లండీయ చిత్రపట
సిద్ధములని గ్రాహ్యశబ్దపురస్సరముగ ఉపహాసముగ వ్రాసినసిద్ధాంతిగా

రిపాండిత్యము గొనియాడదగియున్నది” అని ఆచార్యులవారి నిర్వాణద్వి
తీయపుటాద్య కాలిక తృతీయపంక్తి మొదలుకొని కానవచ్చుచున్నది. ఇ
చట లండీయ-చిత్ర-పట-సిద్ధ-అనుశబ్దములలో నిది గ్రామ్యశబ్దమనివ్య
క్తపరచిరా- ఎన్నడైనవ్యక్తపరచగలరా- విమిలచార్యులవారి సాహస
ము-కోవిదులారా! వైశబ్దచతుష్టయములో- లండీయ-అనుశబ్దము- వాచ
స్పత్యమునందును- చిత్ర-పట- సిద్ధ-శబ్దములు- నామలింగాను శాసనాది
సకలకోశములయందును- కావ్యనాటకాలంకారాది సకలగ్రంథముల
యందును స్పష్టముగ గన్పట్టుచున్నవికదా- ఇట్లుండ ఆచార్యులవారు
వాచస్పత్యాది కోశముల నెన్నడును చూచియుండకపోవుటవలన వివరి
తజ్ఞానము గలవారై ఉపహాసమయకొనిరి. ఇపు డెవరిపాండిత్యము కొని
యాడదగినదో విద్యత్రపులు లూహించెదరుగాక- రేఖాంతరాంశాదిక
మునుగూర్చి ప్రసంగసంగతిచే నింతవరకు వ్రాయవలసినచ్చినది. ఇట్లుం
డనిగడు- దైవజ్ఞ చక్రవర్తిగారికి దిక్కుతప్పలేదు- అనిసాధించుటకు
“తత్త్వవివేకము మధ్యాధికారము ౧౭౨ శ్లో॥ పశ్చిమేరోమ కాఖ్యాచ్చ
ద్విద్విధానైః పురంకిలః ఖాలదత్తాభిధం చాస్తి వ్యక్షస్థం తద్గతంకిలః మేరు
ద్వయస్థానసక్తరేఖావృత్తంచ యత్తతః। న్వదేశావధి బులాంశా స్పష్ట
భూపరిధౌ స్వకాః॥” అనివ్రాసితరువాత “ఉజ్జయిన్యాం ౧౧౨” తూలాం
శలు అనియున్నది. ఖాలదత్తమువలె విశాఖపట్టణము ప్రధానస్థానము-
దీనికి పశ్చిమముం దుజ్జయిని యున్నందున పశ్చిమతూలాంశలనివ్రాయుట
తప్పుకాదు- స్వస్థానప్రధానములు తూలాంశలు- అస్వస్థానప్రధాన
ములు దేశాంతరాంశలు- ఈశభార్గముల నెరుగకకదా దైవజ్ఞచక్ర
వర్తిగారికి దిక్కుతప్పిననుట. ఇపుడెవరికి దిక్కుతప్పినదో పరిశీలిం
పుడు-” అని నిర్వాణద్వితీయపుటాద్యకాలమునం దిరువదిరెండవ పంక్తి
లగాయకు కానవచ్చుచున్నది. ఈవాక్యము నిర్వాణకాములగు నా
చార్యులవారిదికాదని “దైవజ్ఞచక్రవర్తిగారికి” అనుపదమువలన వ్య
క్తమగుచున్నది. ఎవరిదైనను దిగ్విశిష్టయాభావ సమర్థనము శాస్త్రీ

యముగనున్నదా లేదాయను అంశముమాత్రమే ప్రకృతముగనుక దా
నిని స్పష్టపరచదగియున్నది. ఆచార్యులవారికి దిక్కు-తప్పలేదని సమ
ర్థించుటకు తత్త్వవివేకమధ్యాధికారాంతర్గతమగు “శ్లో॥ పశ్చిమేరోమ
కాఖ్యాచ్చ ద్విద్విభానైః పురంకిల । ఖాలదత్తాభిధం చాస్తి వ్యక్షస్థం
తద్గతంకిల ॥ ౧౭౨ ॥ మేరుద్వయస్థాన సక్తరేఖావృత్తంచయత్తతః ।
స్వదేశావధి తూలాంశా స్పష్టభూషరిధౌ స్వకాః॥ ౧౭౩॥” అనుశ్లోక
ద్వయము నిర్వాణమునం దుదహరింపబడినది. దైవజ్ఞులారా! ఈశ్లోక
ద్వయమున కర్థము దైవజ్ఞబాలురకు తెలియుటకై కొంచెము వ్రాయు
చుంటిని- ఈశ్లోకములయందు కొన్నిపదముల కర్థము తెలిసికొనుటకై సి
ద్ధాంతములయందలి కొన్నిశ్లోకములను చక్క-గ ముందు తెలిసికొనవల
సియున్నది కానవానినుదహరించెదః “శ్లో॥ భూవృత్తపాదేపూర్వస్యాం
యమకోటితీ విశ్చితా । భద్రాశ్వవర్షే నగరీ స్వర్ణప్రాకారతోరణా ॥
యామ్యాయాంభార తేవర్షే లంకా తద్వన్మహాపురి । పశ్చిమేకేతమా గాఢ్యే
రోమకాఖ్యాప్రకీర్తితా । ఉదక్సిద్ధపురినామ కురువర్షే ప్రకీర్తితా॥” అను
సూర్యసిద్ధాంతవచనములవలన భారతవర్షమునందు ప్రసిద్ధమగులంకాప
ట్టణమునకు పశ్చిమదిక్కు-యందు కేతుమాలావర్షమున రోమక పట్టణముక
లదు. భూవృత్తపాదేయనుటవలన లంకా సూర్యోదయానంతరమందుపదు
నైదుగడియలకు రోమక పట్టణమున సూర్యోదయమగును-ఇందువలన లం
కారోమక పట్టణములకుగల దేశాంతరము పదునైదుగడియల నిస్పృశముగ
దెలిసినదికదా-ఇక నైనుదహరించిన తత్త్వవివేకశ్లోకముల కర్థము వివ
రించెద- రోమకాఖ్యాత్-లంకాపట్టణమునకంటె పశ్చిమదిక్కు-యందు
పదునైదుగడియలయంతరములోనున్న రోమకనగరమునకంటె-పశ్చిమే-
పశ్చిమదిక్కు-యందు- ద్విద్విభానైః= ఇరువదిరెండుభాగాలచే-ఖాలదత్తా
భిధం=ఖాలదత్తమును నామముగల పురం=పట్టణము-వ్యక్షస్థంకిల=విశు
వద్వృత్తమునందు ప్రసిద్ధముగ నున్నది. మేరుద్వయస్థానసక్తరేఖావృ
త్తం=దక్షిణోత్తరధ్రువనిబద్ధరేఖావృత్తము-యత్=ఏదిగలదో-తత్=

ఆరేఖావృత్తము- తద్గతంకిల = ఆఖాలదత్తమును పొందినదిగదా-
 తతః= ఆఖాలదత్తరేఖవల్లనుంచి- స్వదేశావధి=గణకుడు తాను గ్రహ-
 నయనము చేయుస్థానమువరకు గలయంతరము- తూలాంశాః= తూ-
 లాంశలు- అనియర్థము॥ యమకోటి-లంకా- రోమక- నిద్ధపురములవలె
 ఖాలదత్తము మునికృతశాస్త్రనిద్ధముగానందున ప్రసిద్ధరేఖానగరమున
 కేదిక్కుయం దెంతఅంతరములో నున్నదో ముందుగ జెప్పవలయును-
 ఖాలదత్తముకేతుమాటావర్ణాంతర్గతమగుటవలన నావర్ణమునందు ప్రసి-
 ద్ధమగు మేరుద్వయనిబద్ధరోమకపట్టణరేఖకంటె పశ్చిమదిక్కుయం ది-
 రువదిరెండు భాగలలో నున్నదని తత్త్వవివేకమువలన దెలిసినది- ఇచ-
 ట లంకారోమకాంతరము గడియలలోనున్నూ- రోమక ఖాలదత్తాం-
 తరము అంశలలోనున్నూ-తెలిసినది. ఈరెండును ఏకదిక్కుగలవియే
 గాని విభాతీయములగుటవలన యోగమున కనర్హములుగదా-ఇపుడు
 మనకు లంకాఖాలదత్తాంతరము భాగలలో దెలిసికొనవలసియున్నది.
 కనుక లంకారోమకాంతరమగు పదునైదుగడియలను భాగలలోనికి మా-
 ర్చవలసి యున్నది “స్థితిరసహతిరంశాః” అనుగ్రహలాఘవ వాక్యము
 చే గడియకారుభాగలని తెలిసినవిషయమే- కావున లంకారోమకాం-
 తరమగు పదునైదుగడియలను ఆరుచేగుణించినభాగలు ౯౦. ఇవి లంకా-
 రోమక దేశాంతరాంశలు పశ్చిమదిగ్భవములు- ఆరోమకమునకంటె ప-
 శ్చిమదిక్కుయం దిరువదిరెండు భాగలమైన ఖాలదత్త మున్నది. ఈ
 రెండును ఏకదిక్కుగలవి గనుక వీటియోగము ౧౧౨. ఇదియే భారత
 వర్ణమునందు ప్రసిద్ధమగు లంకారేఖనుంచి ఖాలదత్తమువరకుగల పశ్చి-
 మదేశాంతరాంశలని తెలిసినది. కనుక నే- “ఏవంస్వరేఖానగరేతూలాం-
 శాశ్చసదైవహి! ఆరేంద్రవః ౧౧౨” అనితత్త్వవివేకమథ్యాధికారాం-
 తర్గత(౧౭౮)శ్లోకమునందు చెప్పబడెను. ఈగ్రంథకర్త భారతవర్షీయు
 డగుటవలన స్వరేఖానగరమగు లంకాయందలి తూలాంశలు ౧౧౨
 అని స్పష్టపరచి యసంతరమందు-సాక్షుమగు- “ఉజ్జయిన్యాంతూ ౧౧౨

అ. ౨౧" అనికనవరచెను- ఇట్లుండ- "ఖాలదత్త మువలె విశాఖపట్టణము ప్రధానస్థానము" అనిగదా ఆచార్యులవారి నిర్వాణవాక్యము. ఇందువలన మేరుద్వయనక్తరేఖావృత్తము విశాఖపట్టణమును స్పృశించినదియని స్పష్టమగుచున్నది. యమకోట్యాదులవలె భారతవర్షాంతర్గత విశాఖపట్టణము మునికృత శాస్త్రనిర్ధమకాదు కేమిమాలాంతర్గతఖాలదత్తమువంటిది. ఈవిశాఖపట్టణము భారతాంతర్గత మగుటవలన భారతవర్షమున ప్రసిద్ధలంకారేఖకేభాగమం దెన్నియంశలపై నున్నదో దానిని ముందుగ వివరించవలసియున్నది. అట్లు వివరించుట వలన స్వాభిమత రేఖాస్థానమగు విశాఖపట్టణమునుంచి భారతవర్షప్రసిద్ధమగు లంకోజ్జయినీ రేఖయందలి తూలాంశలు స్పష్టమగును- "తతఃస్వదేశావధి తూలాంశాః" అనిగదాయున్నది. ఇందువలన స్వాభిమతరేఖాస్థానమునుంచి స్వదేశపర్యంతము గలయంతరముగదా తూలాంశలు- ఇవటజూడుదు- ఖాలదత్తమువలె విశాఖపట్టణము ప్రధానమగుటవలన- ఖాలదత్తరేఖవంటిదియే విశాఖపట్టణరేఖ. విశాఖపట్టణరేఖనుంచి స్వదేశమువరకు గల యంతరముగదా తూలాంశలని వ్రాయవలసియున్నది. వీరి రేఖాస్థానము- విశాఖపట్టణము- గ్రహానయనము గూడ విశాఖపట్టణమున కేయగుటవలన స్వదేశముగూడ విశాఖపట్టణమే-ఇందువలన వీరికితూలాంశలు శూన్యమగును.

ఇట్టికల్పనవలన రేఖాస్థాన స్వదేశముల కైకెక్యము ప్రకృతమున సాధించినది. కానవిశాఖపట్టణమునకు తూలాంశలు శూన్యమనియే వ్రాయవలసినదిగాని ఉజ్జయినీ విశాఖపట్టణములకుగల యంతరము తూలాంశలని ఉజ్జయినీరేఖ నంగీరించని వీరికి వ్రాయదగదు. యూరపుఖండములోవారు గ్రీక్-విచ్-అనునగర రేఖగదా ప్రధానముగ నంగీకరించిరి. బ్లాస్- జనరల్- మొదలగు గ్రంథములయందు గ్రీక్- విచ్- అనునగరమునకు ల్యాంగ్వ ట్యూడ్- ౦-౦ అనియేగదా యున్నది. డెస్. టెంప్. అనుగ్రంథమునందు- ప్యారిస్ వేధస్థానమగుటవలన ప్యారిస్

'కాదు' అనిగ నా నిర్వాణవాక్యము. విశాఖపట్టణము ప్రధాన నగరమగుటవలన విశాఖపట్టణ రేఖనుంచి పశ్చిమముం దుజ్జయిని యున్నందున పశ్చిమ తూలాంశలనుగదా యనిరి- నత్యమస్తు-విశాఖపట్టణము ఖాలదత్తమువలె రేఖాస్థానము. ఆరేఖాస్థానమునుంచి పశ్చిమదిక్కు-యందలి ఉజ్జయిని నగరమువరకుగల యంతరము ఉజ్జయిని తూలాంశలగునుగాని- విశాఖపట్టణపశ్చిమతూలాంశ లెట్లగును. వీరు పంచాంగము విశాఖపట్టణమునకు గణన జేసిరిగాన విశాఖపట్టణ తూలాంశలే యావశ్యకములుగాని ఉజ్జయినితూలాంశలవలన ప్రయోజనము లేదు. విశాఖపట్టణరేఖ ప్రధానముగ నంగీకరించినయెడల రేఖాస్థానమే వీరికి స్వస్థానమగుటవలన తూలాంశలు శూన్యమనియే వ్రాయవలెను. అట్లాపంచాంగమునందు వ్రాసియుండలేదు "పశ్చిమ తూలాంశాః ౭౧౩౫౩౦" అనివ్రాయుటవలన ఉజ్జయిని రేఖనుంచి యీతూలాంశ లివ్వబడినవియని యూహించకతప్పదు. ఉజ్జయిని రేఖనుంచి స్వదేశమువరకుగల యంతరము తూలాంశలుగదా. వీరిస్వస్థానము ఉజ్జయిని రేఖకంటె పొక్కుగుటవలన పొక్కుతూలాంశలు గాని పశ్చిమతూలాంశలుకావు. రేఖాస్థానమునుంచిగదా పొక్కుత్పత్యద్విగవహరము గలుగుచున్నది. ఉజ్జయిని పట్టణమునకు వీరు గ్రహణయనము చేయలేదు గాన విశాఖపట్టణమునకంటె పశ్చిమముం దుజ్జయిని యుండుటవలన పశ్చిమ తూలాంశలనుటగూడ యుక్తియుక్తముకాదు. "మనదేశము ప్రధానముగ భావించునపుడు మనదేశమునుపట్టి వచ్చినదిక్కుతో ఇతరదేశములకుగల దూరాంశలు తూలాంశలగును- మనమాధారముగ గ్రహించు గ్రంథోద్దిష్టమగు ప్రధాన స్థలము ప్రధానముగ భావించునపుడు ఆదేశమును పట్టి వచ్చిన దిక్కుతో దేశాంతరాంశలను శబ్దముతో వ్యవహరింపబడును- ఇట్లు దేశాంతరాక్షాంశల పేర్లుగల ఒక సంఖ్యకే ఉద్దేశ్యభేదముజే తూలాంశ శరాంశలను (లాంజిట్యూడు- ల్యాటిట్యూడు-) అను సామములను వహించి దివ్యజాత్యము గలిగి యుండును" అని ఆ

చార్యులవారి స్వీయనిర్వాణ ద్వితీయపుట మధ్య కాలమునం దారవ పంక్త్యాధికమునం దున్నది. ఈవాక్యమునకును “మనదేశమును ప్రధానముగ గ్రహించునపుడు మనదేశమును బట్టివచ్చిన దిక్కుతో ఇతరదేశములకుగల దూరాంశలు తూలాంశలగును మనమాధారముగ గ్రహించు గ్రంథోద్దిష్టమగు ప్రధానస్థలమును ప్రధానముగ భావించునపుడు ఆదేశమునుబట్టి వచ్చినదిక్కుతో దేశాంతరాంశలను శబ్దముతో వ్యవహరింపబడును” అనునీవాక్యమునకును ఆచార్యులవారి నిర్వాణ వాక్యమే ప్రమాణముగాని ఉద్దేశ్యభేదముచే దేశాంతరాంశలకు దివ్య పరీత్య పూర్వకముగ సామాంతరకల్పన ప్రాచీనభారతీయగ్రంథములయందు చేయబడియుండలేదు- ఇట్టికల్పన ప్రాచీనభారతీయగ్రంథములయందున్నదని కనపరచుట వీరికావశ్యకము గాని యశాస్త్రియ యప్పులు భారతీయులకు ప్రమాణములుకావు- ఏమన “జిజ్ఞాసోర్ముక్తిర్హిష్టాస్తియది శ్రుత్యను సారిణీ” అనిబ్రహ్మసిద్ధాంత వచనము- “నర్వత్ర శాస్త్రమేవ ప్రమాణం- నబియుక్తయః” అని వైదిక సార్వభౌమవాక్యమును శాస్త్రప్రాధాన్యమునే యంగీకరించుచున్నవిగాన స్వీయాభిప్రాయానుసారముగల వ్యవస్థలు నిర్ధారకములనియే భారతీయ విద్వద్వర్యులు తలచెదరు- రేఖాంతరాంశలు- దేశాంతరాంశలు-తూలాంశలు- అనుశబ్దములు రేఖాస్థానమునంచి స్వదేశావధిగల పూర్వాపరాంతరమునకు పర్యాయములేగాని ఉద్దేశ్య భేదమూలకమగు సామాంతరములుకావు- “మనమాధారముగా గ్రహించు గ్రంథోద్దిష్టమగు ప్రధానస్థలము ప్రధానముగ భావించునపుడు, ఆదేశమునుబట్టి వచ్చినదిక్కుతో దేశాంతరాంశలను శబ్దముతో వ్యవహరింపబడును.” అని ఆచార్యులవారి నిర్వాణమునందలి వ్యవస్థను చూచితిరిగిగా “దృక్పక్షమునందు డెస్- టెంప్స్- అను ప్రంచీగ్రంథమునుంచి అన్నిసిద్ధగ్రహములు గ్రహింపబడినవి” అని ఆచార్యులవారు శ్రీప్రమాది సంవత్సర శాస్త్రదృక్పథ పంచాంగమునం దేడివ పుటమధ్యకాలమునందు యథార్థపరచిరి. ఇందువలన సకలదృ

క్షిప్త దై నందిన గ్రహములు ప్రంచీదేశమునందలి దైవజ్ఞులచే నాతేశము
 నకు గణితముచేసి నిర్ధరచిన సాయన దృక్క్షిప్త గ్రహములనుసరించి త
 మ పంచాంగమునందు నిరయనగ్రహములను ప్రకటించిరనిగదాతాత్పర్య
 ము- ఇపుడు తమకాధారముగ గ్రహించిన డెస్-టెంప్స్-అనుగ్రంథోద్ది
 ష్టమగు ప్రధానస్థలము యూరపుఖండమునందు ప్యారిస్-అనుపట్టణము.
 ఆచార్యులవారిగ్రహనయనస్థానముభారతఖండమునందు విశాఖపట్టణము-
 ఇయ్యది ప్యారిస్-అనునగరమునకు ప్రాగ్దిక్కు-యందు వారు ప్రమాణము
 గ నంగీకరించిన డెస్-టెంప్స్ అనుగ్రంథప్రకారము ౮౦౫౭౬౬౯ థా
 గాదికమువైనున్నది- ౧౯౧౩ సంవత్సరముతాలాకు డెస్-టెంప్స్ ల్లి
 నుగ్రంథమునందు ౬౧వేజీలోన్నుది గాన ప్యారిస్ పట్టణతః విశాఖపట్ట
 ణ ప్రామాణికాః ౮౦౫౭౬౬౯ అనివ్రాయదగినది గాని విశాఖపట్టణ ప
 శ్చిమరూపాంశాః ౭౬౩౬ అనివ్రాయదగినది-లేక-స్వీయ పంచాంగము నం
 దలి సౌరరవిచంద్రులు సూర్యనిధాంతానీతులు గనుక సూర్యనిధాంత
 గ్రంథోద్దిష్టమగు ఉజ్జయినీరేఖకంటె విశాఖపట్టణము ప్రాగ్దిక్కు-యం దు
 న్నందున ఉజ్జయినీ రేఖతఃప్రామాణికాః అని వ్రాయదగినది-ఇట్లుండ
 “పశ్చిమరూపాంశాః” అనిగదా గతాబ్దమున స్వీయపంచాంగమునందు
 వ్రాసిరి-ఇపుడు దానిని సమర్థించుటకేగదా“మనమాధారముగా గ్రహిం
 చుగ్రంథోద్దిష్టమగు ప్రధానస్థలముప్రధానముగా భావించునపుడు ఆదేశ
 మునుబట్టి వచ్చిన దిక్కుతో దేశాంతరాంశలను శబ్దముతో వ్యవహరిం
 పబడును” అనుప్రాగుదాహృత నిర్వాణవాక్యవీరిచే నాలోచించగా వీ
 రిద్వగ్రహములకు డెస్-టెంప్స్- అనుగ్రంథమాధారము- సౌరరవి
 చంద్రులకాధారము సూర్యనిధాంతము- ఈయుభయగ్రంథములయం
 దు నిర్దిష్టమగు ప్యారిస్- ఉజ్జయినీరేఖలకంటె వీరిగ్రహనయనస్థానము
 గు విశాఖపట్టణము ప్రాగ్దిక్కు-యందున్నదని సాంప్రతకాలికాబాలని
 ద్వదంగ నావిదితము. ఇట్లు తమకాధారమగు సుభయవక్షీయ గ్రంథో
 ద్దిష్టపట్టణ రేఖలకంటె వీరికి గ్రహనయనస్థానమగు విశాఖపట్టణము

పాగ్గిక్కుయందున్నందున “పశ్చిమతూలాంశాః” అని వాయుటవలన గ
 దా “ఇదటవీరికి దిక్కుతప్పినది” అని గుణదోషప్రకాశక ప్రకటించిన
 ది. దీనిని చూచి ఆచార్యులవారు దురాగ్రహగ్రహగ్రస్తులై స్వీయనిర్వా
 ణమున వాసనాశూన్యమైన స్వాధిప్రాయను సారిభావనాతత్పరులైరి.
 “తేన దేశాంతరాభ్యంత్రా గ్రహభుక్తిర్విభాజితా కలాదితత్ఫలం ప్రాచ్యాం
 గ్రహేభ్యః పరిశోధయేత్॥ రేఖాప్రతిచీనంస్థానే ప్రక్షిపేత్ స్వదేశ
 జాః॥” అని సూర్యసిద్ధాంతవచనము॥ ప్రాచ్యాం స్వరేఖాదేశాత్ స్వదేశ
 న్య పూర్వదిగ్భాగస్థితే గ్రహేభ్యః కలాదిస్థానే విశోధయే ద్వర్జయేద్ధీ
 నంకుర్యా దిత్యర్థః । రేఖాప్రతిచీనంస్థానే స్వరేఖాదేశాత్ స్వమదిగ్భాగస్థి
 తే స్వదేశే గ్రహేభ్యః కలాదిస్థానే ప్రక్షిపేద్దోషయేత్ । కుర్యాత్ గణ
 కఇతి శేషః । నే సిద్ధాగ్రహః స్వదేశీయభవంతి॥ అని సూర్యార్థప్రకాశకా
 వ్యాఖ్యానవాక్యము॥ “లంకానమయామ్యోత్తరరేఖాయాం భాస్కరో
 దయేమధ్యః । దేశాంతరోనయుక్తారేఖాయాః ప్రాగపరదేశేషు=కలాది
 లబ్ధమృణం । ఉజ్జయినీయామ్యోత్తరరేఖాయాః ప్రాగ్ధనం పశ్చాత్” అని
 బ్రహ్మగుప్తసిద్ధాంతవచనము॥ “క్రమేణ లంకోజ్జయినీ హిమాలయప్రసిద్ధ
 రేఖావిషయేషు మధ్యమాః । తతశ్చ పూర్వాపరపత్తినేష్వమీభవంతి దేశాం
 తరసంస్కృతాగ్రహః” అని శిష్యధీవృద్ధిదవచనము. ఇట్లు నేకార్ష పారు
 షగ్రంథము లైకకంఠ్యముగ నే రేఖాస్థానమునుంచి స్వదేశమునకు గల
 యంతరయోజన ఘటిభాగాద్యనన్యతమముచే సాధించిన దేశాంతరకలాది
 కము రేఖాతఃప్రాక్రవ్యత్స్థిత్వేదముగ గ్రహములయందు సంస్కరించు
 ని చెప్పినవిగాని స్వదేశతః రేఖాంతర సంస్కారము చెప్పలేదు. “స్వ
 వేదస్థానమైన విశాఖపట్టణరేఖకంటే ఉజ్జయినీరేఖ పశ్చిమముగుటవలన
 పశ్చిమతూలాంశలని దిగ్వివృత్యయమునకు సమాధాన మిచ్చెదరేమీ
 అట్లు చెప్పదగదు. ఏమన-గణితాగతగ్రహము లంకాదేశీయుడగుటవల
 న రేఖాతఃపూర్వాపరజ్ఞాన మావశ్యకమై యున్నది.” అని శాస్త్రీయసా
 రముగ నే గుణదోషప్రకాశక బోధించినది. ఇట్టి శాస్త్రీయమార్గమును

త్యజించి స్వేచ్ఛానుసారముగ బ్రవర్తింతువారికి స్వాభీష్టసిద్ధి కలుగదు. “పశ్చిమతూలాంశాః” అనునది ప్రమాదముననచో వీరికి యశోహానికలుగునా- ఇపుడు “ఇదట వీరికి దిక్కు-తప్పినది” అను గుణదోషప్రకాశకావచనము యథార్థమనియే బుధులంగీకరింతురుగదా- ఆచార్యులవారి నిర్వాణమందలి తూలాంశవిచార మశాస్త్రీయభావనాభూయిష్టమై కన్పట్టుచున్నది

ఇట్లుండ వీరి గతనవత్సరపంచాంగముపైని గుణదోషప్రకాశకయను గ్రంథము వ్రాయబడినది. వీరి గతనవత్సరపంచాంగమునందు “విశాఖపట్టణ దక్షిణాక్షాంశాః ౧౭|౪౨|౯ పశ్చిమతూలాంశాః ౭|౩౫|౩౦” అని కావచ్చుచున్నది. అందుపైని పశ్చిమతూలాంశాః అనుట వలన వీరికిదట దిక్కు తప్పినదియను గుణదోషప్రకాశకావచనము శాస్త్రీయమని తలచియే ఆచార్యులవారు “విశాఖపట్టణ పశ్చిమతూలాంశాః” అను తమ వ్రాసినవ్రాతను తుడుచుకొని శ్రీప్రమాదిసంవత్సర శాస్త్రదృక్పథపంచాంగమునందు ౧౭|౧౮ ఇత్యాదిపుటలయందు “ఉజ్జయిన్యాః పశ్చిమతూలాంశాః” అని వ్రాసిరి. “ఉజ్జయిన్యాః పశ్చిమతూలాంశాః” అను నీవాక్యమున కర్థము ముందుగ యెఱిపవలసియున్నది. “పశ్చిమే రోమకాఖ్యాచ్చ” అనుతత్త్వవివేకశ్లోకముగదా ఉపమానముగ బరిగ్రహించిరి. ఈశ్లోకమునందున్న “రోమకాఖ్యాత్” అను పదమువలె “ఉజ్జయిన్యాః” అనుపదము పంచమైక్యవచనముగదా- ఇందువలన ఉజ్జయినికంటే పశ్చిమదిక్కుయందలి తూలాంశలని యర్థము. ఉజ్జయినీనగరమునకంటే పశ్చిమదిక్కుయందు వీరి తూలాంశాంతరమందున్న పట్టణము వీరికి నిష్ప్రయోజనము. ఏమన- వీరికిగ్రహనయన స్థానము విశాఖపట్టణము. ఇచటి తూలాంశలు సప్రయోజనములు. ఇయ్యది ఉజ్జయినీరేఖకంటే పార్శ్వదిక్కుయందున్నది. కాన న్వవచనవ్యాఘాత మిపుడు వారింపుకొనవలసివచ్చినది. ఈదోషమును వారింపుటకై “ఉజ్జయిన్యాః” అనునది షష్ఠైక్యవచన మందురేమో అ

ప్రేమ ఉజ్జయినికి తూలాంశలని యథముగదా- ఆపక్షమునం దధిక
రణార్థము కావలయును గాన నప్తమైకవచన ముండవలెను గాని
పట్టికి ప్రయోజనములేదు. “కాబులె- ఉజ్జయిన్యాం” అని తత్త్వవివే
కమునందు “పురుష్కయిన్యాం” అని సిద్ధాంతదర్శనమునందు ప్రయోగ
ములున్నవి. ఇచట అర్థవ్రధానమేగాని శబ్దసౌష్ఠవము ప్రధానప్రయో
జనము గా దనియెడలేని విశాఖపట్టణతః అను పదము లేనిదీ అర్థబోధ
కానేరదు. విశాఖపట్టణతః అనునది మానసికమనియెడరా కానిండు. ఆ
చార్యులవారి యభిప్రాయానుసారముగ తూలాంశలక్షణవి ఉజ్జయి
నీనగరమున కనిగదా యంగీకరించవలసియున్నది. అట్లేన ఉజ్జయిని
పట్టణపృష్ఠాక్షాంశ లివ్వదగినవి గాని విశాఖపట్టణ పృష్ఠాక్షాంశాంశః
౪౨౧ అని ఇవ్వదగదు. ఈ యక్షాంశలు విశాఖపట్టణమునందలివిగాని
ఉజ్జయిని నగరమునందలివి కావు. కాన ఉజ్జయిన్యాం పశ్చిమతూలాం
శాః అనునవి ఉజ్జయినీరేఖనుంచి విశాఖపట్టణమునందలివనియే స్పష్టపడి
నది. రేఖాంతరాంశలొకపట్టణముతాలాకున్ను అక్షాంశలు మరియొక
పట్టణముతాలాకున్ను ఇవ్వడము అజ్ఞానమూలకమనవలసివచ్చును.

సారాంశము.

పరీధావినంతస్సర పంచాంగమునందు విశాఖపట్టణ పశ్చిమతూ
లాంశాః అని వ్రాయుటవలన దిక్కుతప్పినది. స్వీయ ప్రమాదివత్సర
పంచాంగాంతర్గత నిర్వాణమునందలి దిగ్వివ్యత్యయ సమర్థన మశాస్త్రీయ
మగుటవలన దిక్కులేదని సింధాతితము.

స్వభక్తరక్షణాక్షీణదక్షా సమ్యక్స్మృతిద్విషాం

శీక్షాక్షమాజయత్యాద్యా విద్యాహృద్యా సతీశా॥

అయనప్రశంసా.

మయాప్రకాశితాపూర్వం గుణదోషప్రకాశితా

తత్ర తాండవకృష్ణార్యో హ్యయనాంశవిచక్షణః॥

ఇత్థం యద్భవ్యతే తద్ధి జ్ఞానావాగేవ నానృథా

త్రింశతగ్రంథోఽయం గేభానా మిత్యక్తా ఆయనాలవాః॥
 వైశువాంత్యతః క్రాంతివృత్తియే శుభటభాసగ్రరే॥
 యోగార్హా న శుభరేవేతి విస్తృతం బహుధైవ తత్॥
 విలోక్య విద్యతగ్రంథార్యః బహునామవిరాజితః॥
 స్వీయ ప్రమాదిపంచాంగే సూర్యసిద్ధాంతసంమతే॥
 వైశువాన్ తాన నాదృత్య క్రాంతివృత్తసముద్భవాన్॥
 దృష్టిద్ధానాయనలవాన్ స్వీకృత్యాననసాధనం॥
 అకరో ద్యత్తతోనూనం గుణగ్రాహివరోహ్యసౌ॥
 ఇతిమే నంతుత స్సవ్య క్తద్వదేవ విదామః॥

ఆర్యులారా!

గతాబ్దమున నాచే ప్రచురింపబడిన గుణదోషప్రకాశిక యను
 గ్రంథమునందు “అసా వయనాంశ విదక్షణః” అనునది జ్ఞాపకపదమే.
 ఇంతియెకాక “కాన నీపంచాంగ నిర్ణయమునందలి ఆయనాంశలు-ఆర్హ
 సంమతములు- శిష్టదైవజ్ఞాంగీకృతములు- చాక్షుషత్రత్యక్షార్హములు ఆ
 యి యున్నవి” అను నివికూడ జ్ఞాపకపదములే. త్రింశతగ్రంథోఽయం
 గేభానాం అను సారాంతర్గతశ్లోక సిద్ధాంతాంశలను సారానీతసూ
 ర్యనిలో సంస్కరించి స్వీయ పరిభాషితవత్సర పంచాంగమునం దయనా
 దికము సాధించిరి. పూర్వోక్తాయనభాగలు వైశువము లగుటవలన
 క్రాంతివృత్తియసూర్యనితో యోగానర్హములని ప్రకటించిన గుణదోష
 ప్రకాశికావచనములు శ్రుతిసంమతములగుటవలన ఆచార్యులవారు స్వీ
 య ప్రమాద్యబ్జశాస్త్రదృక్పిఠ పంచాంగమునం దయనాదిసాధనమునకై
 విశువాయన భాగలను విడనాడి క్రాంతివృత్తియాయనభాగలను పరిగ్ర
 హించిరి. ఇందువలన వీరు గుణగ్రాహివరులని మాడ దలచెద.

కష్టక్షయభినంమితే శాశే త్వయనాంశప్రబోధకః॥

త్రింశతగ్రంథోఽయం గేభానా మిత్యాద్యః పరికల్పితః॥

సౌరే శ్రాగార్యషష్ఠాభినివేశా తేగ్రనచిత్స్వయం॥

ఋషిప్రోక్తాయనారంభ స్సత్యంచే దాయనాః కథం॥

ననత్యాస్సుస్యర్మి కుతాప్తి నార్హోక్తి స్తత్ర దృశ్యతే॥

ఇతి కృష్ణార్జునిర్వాణే యద్వచ స్తదనంగతం॥

భారతీయదైవవిద్వర్జితురారా!

శకము (౪౨౧) నందయనారంభమనుటకార్తనంమతి కానరాదు. సూర్యసిద్ధాంతవిసంవాదిశ్లోకములుకూడ దీనినిబట్టియే కల్పించబడినవని తోచుచున్నది" అని ఆచార్యులవారి నిర్వాణ తృతీయపుటాద్య కాలమున పడునెనిమిదవపల్కిమొదలుకొని కానవచ్చుచున్నది. శకము (౪౨౧) ఆర్యభటగ్రంథకాలమగుటవలన నందయనాంశలు లేనందున లన నార్యభటుడు. వేధచేసి దృక్పిద్ధముచేసినానని చెప్పుటవలన ౪౨౧ శకమునం దయనారంభ మనుకొనిరిగాని వేరే ఆర్తనంమతి కానరాదు. సూర్యసిద్ధాంతీయ "త్రింశతకృత్యః" అనుశ్లోకములుకూడ దీనినిబట్టి కల్పించబడినవనిగదా- ఆచార్యులవారు స్వీయపరిభాషించాంగమునందు "త్రింశతకృత్యః" ఇత్యాది శ్లోకద్వయము కల్పించబడినదిగాని ఆర్హోక్తముకాదని వ్రాయలేదు సరేగదా- త్రింశతకృత్యః అనుశ్లోకసిద్ధములగు నయనాంశలు వైమవతములేమో యని సంశయముగలదనికూడ వ్రాసిరి. అందుపైనిగదా అవి వైమవములని గుణదోషప్రకాశక వ్యక్తపరచినది. దానిని విశ్వసించేగదా దృక్పిద్ధాయనాంశలను స్వీయప్రమాదివంచాంగమునం దయనాదికమున గ్రహించిరి. ఇపుడాశ్లోకములు కల్పించబడినవా- "యుగేషుకృతకృత్యోహి భజక్రిం పా

గిలబంతే” అని సోమసిద్ధాంతములను ప్రతిపక్షిత్తిచేసి నిర్భాగ్యుని
ద్వోప్రేక్షాదశోద్ధృతాః! ఆయనాంధ్రమునందున్నదిగదా-
ఇవి ఆర్షసిద్ధాంతములుకావా- ఈరితచేతనము (రచన) నందేగదా అ
యనాంశారంభమగుచున్నది. భాస్కరీయశిరోమణియందు “త్రింశతగ్రం
త్వః” అనుసారము సౌరమందున్నటుల స్పష్టమగుచున్నది. ఆపాతాను
సారముగ గూడ రంగ శకమునందేగదా అయనారంభము. భాస్కరీ
యశిరోమణియందు త్రింశతగ్రంత్వః అనుపాతానుసారముగనే “తదభగ
ణా స్సోరోక్తా వ్యస్తా ఆయుతత్రయం కల్పే” అనియున్నది. కాన భా
స్కరాచార్యులవారినాటికి సౌరమందయనాంశలు చెప్పబడియున్నట్లు
స్పష్టమేగదా- భాస్కరాచార్యులవారి గ్రంథకాలము ఇప్పటికి ౭౬౩
నందత్సరములవరిమితికలది. ఆయనారంభకాలము సోమాద్వాన్తసిద్ధాం
తములయందు స్పష్టముగ నుండగా సౌరమందయనభగణములు చెప్పియు
న్నటుల భాస్కరసంపుటియందగా నాచార్యులవారు స్వీయనిర్వాణమం
దు “ఆర్షసంపుటికానరాదు. సూర్యసిద్ధాంతవినంవాది శ్లోకములుగూడ
దీనినిబట్టియే కల్పింపబడెను” అను ఆచార్యులవారి నిర్వాణవత్రిమందలి
వ్యాత గ్రంథవరిశీలకులగు దైవజ్ఞు లంగీకరింతురా-

సంప్రతివలబ్ధాయనగత్యా శ్రిత్యాచ శక్తిభూవచసా!

క్రాంతివృత్తియందరమం గోదృగ్లవమాయనంతఃసంసిద్ధం॥

భారతీయులారా!

సాంప్రతకాలికోపలబ్ధాయనగతచేతను శ్రితిపురాణవచనముల
చేతను క్రాంతివృత్తియందరమాయనభాగ లిరువదితొమ్మిదియనుటకుసంది
యములేదు. శ్రితి “ముఖంవా ఏతత్సంవత్సరస్య యత్ఫల్గునీ పూర్ణమాసః!
ముఖంవా ఏతత్సంవత్సరస్య యచ్చిత్రాపూర్ణమాసః! ముఖంవా ఏతత్సం
క్షత్రాణాం యతగ్రహత్రికాః” ఇత్యాదులున్నవి. శ్లో॥ “త్రయమే కల్పి
తాభాగే యదాభాస్వాంస్తదా శశి విశాఖానాందతుర్ధంకే మునే లిప్తత్య

సంశయః! విశ్వానాం యదా సూర్య శ్చరత్వం తం తృతీయకం! తదా
చంద్రం విజానీయాత్కృత్తి కాశరస్థితం! తదైతవిమవాఖ్యానై కాళి పు
శ్యాభిధీయతే!'' ఇవి వరాహరచనములు! ఇత్యాదికృత్తిపురాణముల
వలన సంపాతమునకు వరాహస్తనము స్పష్టమగుచున్నది. ఇట్లుండుట
వలన ఉపలబ్ధికృతి పురాణానుసారముగ నిరుపదితొమ్మిదిభాగలు పర
మాయనమని గుణదోషప్రకాశక ప్రకటించెను. దానినిమాచి యాచార్యుల
వారు స్వనిర్వాణచతుర్థపుటాదిమధ్యకాలములయందు 'హూణులవిగాన
వీరుముట్టరు. ఇది మరీగంధీరముగా నున్నది'' ఇత్యాదివాక్యములచే
పరిపాసించిరిగాని ప్రమాణమివ్వబాలరైరి. సౌరాష్ట్రాక్ష సిద్ధాంతముల
యందు దవిశ్వాసముగల ఆచార్యులవారికి వరమాయనాంశ పరిమితి తెలి
యదని నిశ్చయమే.

పాశ్చాత్యపరిగృహీతా నయనాంశాశయనభక్తిగః।
వేదవిధిసావలబ్ధం త్యక్తైవారోక్తరీతిత స్సిద్ధాన్!।
అయనాంశా నాచార్య స్సీన్వితవాన్ స్వీయవంచాంశే।
యక్తం హ్యేతచ్ఛాస్త్రం భారతజానాం యతోమానం॥
తథాపి ఘాయః ప్రాచీనసిద్ధాంతా సాన్తరాజమా।
యతస్తే గ్రహణానర్హా ఇథమేవ వదన్ గుధీః॥
సౌరానీతం మధ్యమారగం గృహీత్వాయన సాధనం।
అకరో దయనం తస్మాత్కృష్టార్యస్యోశోభనం॥

దై వజ్ఞులారా!

పాశ్చాత్యమతానుసారముగ శాలివాహనశకము (౪౯౬) ను ద
యనాంశాభావము యూరపుఖండమునందు సూక్ష్మతేధసిద్ధమగు వానికా
యనగతి వికలాది ౫౦-౧ ఇట్లు గ్రహసాధన శోధకమునందు ౩౦౪
పుటయందున్నది. ఈరీతిచే శకము (౧౮౩౪) నందు అయనాంశలు ౧౮।
౩౬।౧౩-౪ ఇవి మిక్కిలి సూక్ష్మములు. ఛాయాత్మకత కాగతారాగం

తర రూపాయనాంశలు ౨౨1౪౩1౨ పై యబ్దరంభమునం దాచార్యులవారిచే పరిగ్రహింపబడినవి. ఆర్షాయనాంశలకంటె పాశ్చాత్యసంమత సూక్ష్మాయనాంశలు ౪1౫1౪౯ తక్కువగానున్నవి. పాశ్చాత్యవేదసీద్ధములు యథార్థములనియేగదా యాచార్యులవారి యభిప్రాయము. అట్లైనను పాశ్చాత్యాయనమును విడచి ఆర్షాయనమును పరిగ్రహించుట మిక్కిలి జ్ఞాన్యుతమమైనది. వీరు పాశ్చాత్యాయనమునందు దోషము కనిపెట్టి దానిని త్యజించిరో లేక ఆర్షసిద్ధాంతములయందుగల విశ్వాసాధికముచే పాశ్చాత్యాయనమును త్యజించిరో తెలియదు. ఇంతయంతరముకలుగుటకు కారణ మాచార్యులవా రూహించినయెడల వ్యక్తపరచకుండురా-జుహిందలేదనియే తలచెద. “యోచించగా లక్ష్మణచ్చత్రీగారి కోష్ఠకమువల్ల వచ్చునని లోచుచున్నది. ఇది చిరకాలపుస్తకము. మనపాతనిద్ధాంతములవలె ఇదిగూడ నిపుడు సాంతరమగుచున్నది. ఇది పనికిరాదు. దీనినిబట్టి ౧౮౩౪ శకమున కయనాంశలు ౧౯1౩౯1౫౧.౩ వచ్చును. ఇది యంతవిరుద్ధమో” అని నిర్వాణద్వితీయపుట దరమకాలోపాంత్యపంక్త్యాదిగా నున్నది. గ్రహసాధనకోష్ఠకమునం దయనాంశసాధనము సమగ్రముగ నొకకంటనైన జూచినయెడల వీరిట్లు వ్రాయరు. ఏమన-సూక్ష్మవేదసీద్ధవాన్వికాయనగతి వికలాది౫౦.౧ అనిన్ని ౪౯౬ శకమునం దయనాంశాథావమనియు గ్రహసాధనకోష్ఠకమునందు ౩౦౮ పుటయందున్నది. అందు ౩౦౭ పుటయందు అయనగతికోష్ఠక మివ్వబడినది. పాశ్చాత్యాభిమతాయనారంభాయనగత్యనుసారముగ ౧౮౩౪ శకమునం దయనాంశలు ౧౮1౩౭1౧3.౮ వచ్చినవిగాని ఆచార్యులవారి వ్రాతప్రకారము ౧౯1౩౯1౫౧.౩ రాలేదు. ఆచార్యులవారు చేసినగణితములో అంశాది ౧1౨1౩౭.౫ తప్పున్నట్టవడినది. ఇదటతప్పుటకు కారణము శ్రద్ధాజాడ్యమేగాని వేరుకాదు. పాశ్చాత్యాభిమతాయనాంశలు సాధించునపుడు పాశ్చాత్యాంగీకృతాయనారంభాయనగతులుగదా గ్రహించవలెను. ఇదట వీరు ఆర్షోక్తాయనారంభమును గ్రహించి పాశ్చాత్య

యనగతినుసరించి అయనాంశసాధనము చేయుటవలన ౧౮౩౪ శకము నందు అయనాంశలు ౧౯1౩౯1౫౧.౩ వచ్చినవి. కాన నివి పాశ్చాత్యసం మతములు కావు. ఆర్షసంమతములును కావు. ఇవి సంకరాయనాంశల ని చెప్పదగును. ఛాయార్క-కరణాగతార్కాంతర రూపాయనాంశలు ౧౮౩౪ శకాదియందు ౨౨1౪౩1౨ పాశ్చాత్యసంమతాయనాంశలు ౧౮1౩౭1౧౩.౮ ఈ రెంటికిగల యంతరమునకు కారణమును చక్కగ దెలిసికొనజాలక ఇదిగూడ నిపుడు సాంతరముగనున్నదనిరి కాని నిజము తెలిసికాదు. ఆవిషయము ప్రకృతముగానందున విస్తరింపలేదు. ఆ యా- డెస్- టెంప్- అను పాశ్చాత్యగ్రంథములోనుంచిగా అన్నినిర్దగ్రహములను గ్రహించిరి. సూక్ష్మవేదసిద్ధులు పాశ్చాత్యాయన పరిగ్రహ మేల చేయకూడదు. ఆ అయనాంశలయందు దోషమున్నదా- వేదసిద్ధులుగనునపుడు దోష మున్నదనుట కవకాశముగలుగునా- దోషమున్నయెడల దానిని ప్రకటించిగా విడువవలెను. పాశ్చాత్యవేదసిద్ధాయనాంశలు మన ప్రాచీనసిద్ధాంతములవలె సాంతరములనియే త్యజించి రో దానిని పరిగ్రహించినయెడల ప్రకృతమునందు సౌరసంక్రమణాదులయందు నాలుగురోజులచిల్లర మార్పుకావలసివచ్చును గనుక అట్టిమార్పువలన జగద్విరోధముగలుగునను లోకభీతిచే వాటిని పరిత్యజించిరో యను సంశయము కొందరికి కలుగును. కనుక ఈవిషయమై సవిస్తరముగ ఆచార్యులవారు శాస్త్రీయోపపత్తులతో వ్యక్తపరచవలసి యున్నది. “మన పాతసిద్ధాంతములవలె నిదిగూడ నిపుడు సాంతరముగనుచున్నది” ఇది పనికిరాదు” అను నిర్వాణవాక్యమున కర్థము- మన పాతసిద్ధాంతములనగా సౌరాద్యార్షసిద్ధాంతములు- ఇవి సాంతరములగుటవలన గ్రహసాధనకోష్ఠకముతోపాటు పనికిరావుగదా- ఇట్టి దశలో సౌరానీతమధ్యమార్గము మాత్రము సాంతరముగాకుండునా? ఇది యాలోచింపక సౌరానీతమధ్యమార్గమికిని ౧౯౧౨ సం॥ గ్రీ॥వి॥- ఆగ్నేనికు- ౧౭ వేజీలోనున్న ఘంటాదిమధ్య రవికిన్ని గల యంతర మయనాంశలుగ

బరిగ్రహించుటవలన వీరి ఆయనము సాంతరము గాకుండునా - పాశ్చాత్య వేదసిద్ధగ్రహములు దృక్సిద్ధములేగాని తత్సంమతాయనభాగము దృక్సిద్ధములుకావా - ఇచట వీరి మతప్రకారము సాంతరమగు సౌరాది ప్రాచీన సిద్ధాంతము లయనసాధనమందెట్లు ప్రమాణమగును. పాశ్చాత్యసాయన దృక్సిద్ధగ్రహములను నిరయనులనుగా జేయుటకై సాంతర సౌరాద్యానీతాయన పరిగ్రహము చేసినయెడల ఆదృగ్రహములు సాంతరములుగాకుండునా - ఆలోచింపుడు. ఇదిట్లుండనిండు. “సౌరానీతమధ్యమారుగ్గనిలో సంస్కరించుటకు దృక్సిద్ధమందఫల మెట్లువచ్చును. వీరికిమాత్రము సాయనరవిమందోచ్చలేనది దృక్సిద్ధమందఫలమెట్లువచ్చును. ఆరోజున వీరిపుస్తకములో వ్రాసిన ఫలమును గ్రహించెదమందురా ఆఫలము సౌరరవిలో సంస్కరించుటకంటె ఛాయార్కునిలో విలోమముగ సంస్కరించరాదా - ఫలభేద మేమిగలదు. మీకేమిఫలమంటే సాంకర్యము లేక పోవుటయే క్రథమఫలము. వ్యర్థప్రయాసము లేక పోవుటయే ద్వితీయఫలము.” అని ఆచార్యులవారి నిర్వాణద్వితీయపుటచరమకాలమున పదకొండవశంక్తియంబున్నది. సౌరానీతమధ్యమారుగ్గనిలో సంస్కరించుటకు దృక్సిద్ధ మందఫలమెట్లువచ్చునా - దృక్సిద్ధమందఫలసాధనముకై సాయనరవిమందోచ్చయే కావలెనని నిరయనరవిమందోచ్చయేకావలెనని వీరికి తెలియక పోవుటకు కారణమొకటి కలదు. ఏమన సాంతరదోషాక్రాంతములని ప్రాచీనసిద్ధాంతములను పరిత్యజించి దృక్సిద్ధార్థములగు భారతీయాధునికగ్రంథములు పిచ్చివియని నిరసించిరిగదా - దృక్సిద్ధార్థములగు పాశ్చాత్యసాయనగ్రంథము లిదివరకును సమగ్రముగ వీరికిలభించలేదు. లభించినంతవరకైనా సారణులు భాషాంతరములోనుండుటవలన వాటిని ప్రభువులు మనభాషలోనికి మార్పు చేయించవలెను. అది బహుధనవ్యయమాలకము - బహుకాలసాధ్యము అగుటవలని వీరు గ్రహణయనమునకై నిరాధార్యై ఆల్పేనుకులలోనున్న సిద్ధసాయనగ్రహములను గ్రహించి అయనాంశవిహీనముచేసి పం

చాంగ సాధనముమాత్రము చేయుచుండిరి. సిద్ధగ్రహములను గ్రహించుటవలన ఫలానయనముచేయు నవసరము ప్రసక్తిలేదు. అందువలన ఫలానయనమునకు కావలసిన పరికరము లెవ్వయో తెలియదు- వీరికి పూర్వమందభ్యాసదశలో ఫలానయన పరికరములు చక్కగ తెలిసినవే గాని- యాహ్వానకరణములయందలి విశ్వాసాభావమువల్లను- పాశ్చాత్య పకరణము లింతవరకు వీరికి లభించకపోవుటవల్లను ఫలానయన పరికరములు విస్మృతులయ్యెనని తలంచెద. “సౌరానీతమధ్యచూర్గునిలో సంస్కరించుటకు దృక్పిద్ధమందఫల మెట్లువచ్చును.” అను నిర్వాణవాక్యమునకు ప్రత్యుత్తరమిచ్చట వివరించెద. గ్రహసాధనకోష్ఠకాది గ్రంథములు దృక్పిద్ధార్థములై యున్నవి. ఆగ్రంథములయందనేక సూక్ష్మవేధలచే సాధించబడిన పరమమందఫలము చెప్పబడియున్నది. అది పాశ్చాత్యగ్రంథములయందుగూడ నున్న మందఫలతుల్యమేగాని భిన్నముకాదు. పాశ్చాత్యపరిగృహీత మందఫలము పరిశుద్ధమగదా అంగీకరించదగినది. వీటివలన పరమమందఫలము తెలిసినదిగా- సౌరానీతమధ్యచూర్గుని, మందోచ్చను, సాధించి అందువలన సాధించిన మధ్యమకేంద్రముయొక్క భుజకోటిజ్వలను సాధించి పరమఫలజ్ఞానురుద్ధముగ భుజకోటిఫలానయనముచేసి అందుకోటిఫలార్థము త్రిజ్యలో కరిగి మకరాది కేంద్రభేదముచే సంస్కరించిన శుద్ధకోటియగును. ప్రాగ్నానీత భుజఫలశుద్ధకోటి ద్వారకముగా కర్ణమును సంపాదించి భుజఫలమును త్రిజ్యచేగుణించి కర్ణముచేభాగించిన దృక్పిద్ధమందఫలజ్యవచ్చును. దానిచాపము దృక్పిద్ధమందఫలము గాన మందఫలానయనమునకు సాయనరవిమందోచ్చతో ప్రసక్తిలేదు. ఇట్లు సాధించిన మందఫలము మధ్యచూర్గునిలో కేంద్రానుసారముగ సంస్కరించదగినది. తాని విలోమముగ ఛాయాచూర్గునియందు సంస్కరించదగదు. ఛాయాచూర్గుడు సాయనదగుటవలన సాయనమందోచ్చ ద్వారకముగ స్పష్టకేంద్రమును సాధించి పరమఫలజ్ఞానురుద్ధము కేంద్రభుజజ్ఞాద్వారకముగ సాధించిన

భుజఫలచాపముగూడ దృక్పిద్ధమందఫలము. ఇయ్యది ఛాయార్కునిలో విలోమముగ సంస్కరించదగినది. కాని మధ్యమార్కునియందు కేంద్రానుసారముగ సంస్కరించదగదు- విమన- ఎవనివలన నేకర్షచేయబడినదో ఆకర్షఫలమున కాకర్తయే పాత్రిగుగాని యన్యధుకాదు. “యస్మాత్పాధితం తస్యైవ సంస్కార్యమితి” గూఢార్థప్రకాశికయందు స్పృశాకర్షము వీరికి జన్మన్మోచరము కాలేనందున ఛాయార్కునిలో విలోమముగ సంస్కరించరాదా- సాంకర్యములేకపోవుటయే ప్రథమఫలము” అని వ్యాసిరిగాని వేరుకాదు. మధ్యమార్కునివలన సాధించిన ఫలము ఛాయార్కునిలో విలోమముగ సంస్కరించుట సాంకర్యముగాదా- వీరికి సాంకర్యాభినివేశనమెందుకు కలుగవలెను. “వ్యర్థప్రయాస లేకపోవుటయే ద్వితీయఫలము” అని వ్యాసిరి. సాధితఫలమును సంస్కరించుటలోగదా ప్రయాసము, ప్రయాసాభావము. కేంద్రానుసారముగ ప్రథమస్ఫూర్తి అయిన ధనర్ణములకు వ్యత్యయస్ఫూరణ గలుగజేసుకొనుట వ్యర్థప్రయాసముగాదా “ఛాయార్కుత్రరణాగతే” అను సూర్యసిద్ధాంతవచనమువలన ఛాయార్కుడు సాయనస్పష్టుడగుటవలన కరణాగతార్కుడుకూడ స్పష్టుడే కావలెను. కనుక నే ఫలానయనము చేయవలసివచ్చినది. సాధితమందఫలము మధ్యమరవిలో సంస్కరించిన స్పష్టుడగును. ఇట్టి కరణాగతార్కునికి ని ఛాయార్కునికిని గల యంతరమే అయనాంశలగును. ఇది వీరికి తెలియలేదా- మధ్యమార్కుత్పాధిత మందఫలము శాస్త్రోక్తప్రకారము మధ్యరవిలో సంస్కరించడము న్యాయమా, ఫలభేదములేదని స్పష్టరవిలో విలోమముగ సంస్కరించుట న్యాయమా- నిష్పక్షపాతమైనట్లు లూహించెదరుగాక- షున్నివృత్తిరూపఫలభేదములేదని యభ్యుత్పాదకము భారతీయజనుల కుచితమా- ఈయన్యాయాశ్రయవారణ చేసికొననక్కరలేక నే ఇష్టదీనియఛాయార్కుదృక్పిద్ధార్కుతర మయనాంశలుగ బరిగ్రహించిన గణితసౌకర్యముగూడ గలుగును” అను గుణదోషప్రకా

శిశు వచనమునైనీ “ఈపంక్తులకును ౧౨ మొదలగు పంక్తులకును లేఖకులవరో అవస్థవేరో - ఇవియొక్క ప్రకారభేదమో వింతగానున్నది” అని స్వీయనిర్వాణాద్వితీయపుట చరమకాలమునందున్నది. అయ్యా! ఛాయారుగ్గడనగా మథ్యాహ్నానతాంశవేధసాధిత సాయనారుగ్గడు. దృక్పిద్ధారుగ్గడనగా - సాంక్షతోపలబ్ధపరమఫలానురుద్ధముగ ఇష్టదీనీయమందకర్ణానుపాతలబ్ధమందఫలసంస్కృతమధ్యమసూర్యుడు - ఈయిద్దరికిని గలయంతరమే అయనాంశలని తాత్పర్యముగాని లేఖకావస్థాప్రకారభేదము కాదని తెలిసికొనుడు - ౧౨ వపంక్తి మొదలగు పంక్తుల యర్థమేగాని వేరుకాదు. అన్యోన్య్యాశ్రయవారణ జేసికొన నక్కరలేక పోవుటయే గాక సౌకర్యముగలుగునని పూర్వోక్తార్థమునే ఇష్టదీనీయేత్వాదివాక్యము స్ఫుటపరచినందున పానరుక్తశంకాకలంకలేఖావకాశము లేదు. యంత్రరాజము - గోళప్రకాశము - తత్త్వవివేకము - గ్రహసాధనకోష్ఠకము - వీటియందలి జ్యోర్థముల ననుసరించి శతమిత్రత్రిజ్యోనుసారముగ ప్రత్యంశజ్యోర్థములను పరిగ్రహించితి - ఆజ్యోర్థానుసారముగ అయనాంశకోటిజ్యోతికము సాధింపబడినది. ఆచార్యులవారు పరిగ్రహించిన పాశ్చాత్య జ్యోతిసారిణివలన సాధింపబడలేదు - కాన నీషడ్వైష్యమ్యముండవచ్చును.

ఫలితాంశము.

ఆచార్యులవారు స్వీయపరీధావి నవతస్సరశాస్త్ర దృక్పిద్ధకంచాంగమున చరమభాగమునందు సౌరాది పాశ్చీనశాస్త్రములయందు ప్రమాణబుద్ధిపూర్వకముగ సాధించిన అయనాంశలు యుక్తములను గుణబోషప్రకాశికా వచనము సత్యమే - స్వీయప్రమాది పంచాంగమునందు మనపాతనిద్ధాంతములు పనికిరావని స్పష్టపరచినందున సాంతర ప్రాచీనసౌరానీత మధ్యరవితో సంతరించిన పాశ్చాత్యరవివల్ల సాధించిన అయనాంశలు శుద్ధములుగావని ఇపుడు చెప్పవలసివచ్చినది గనుక స్వవచనవ్యాహతమని శంకించ నవకాశములేదు.

మరి కేహ భార తే సారప్రచారం హంతుముద్యతాః।
కేచిద్యద్యాతు హసనే శక్తాంబ్రాహ్మీముపాస్మహే॥

నార లేఖనప్రశంసా.

మయా ప్రకాశితా యా పాత్రీ స్థుణదోషప్రకాశికా।
తత్రతిథ్యంకతః పశ్చాద్వా రాద్యక్షరలేఖనం॥
యత్తమేవేతి సద్యక్త్యా బహుథా ప్రతిపాదితం।
శృతసంధ్యావద సమ్యక్ కాస్త్రయ్యుక్తివివర్జితః॥
కృష్ణార్యో మయి తత్పశ్యన్ చక్రే సిందాం గరీయసీం।
శేషం కోపేనేతి వాచ సద్బభూ ర్యత్తతో హ్యసా॥
ప్రవృత్తై వా నివృత్తైవా ప్రమాణం శాస్త్రమేవహి।
భారతతే త్రజాతానాం నాన్యచ్ఛాస్త్రవిరోధ్యలం॥
తిథివాసరతారాయ కర్కరణానా మనుక్రమాత్।
లేఖనే శరణంశాస్త్ర మస్మాకం శాస్త్రవర్క్సనాం॥
వైవజ్ఞవిశాసాదిగ్రంథేషు యతఃక్రమాద్బల్యం।
యస్మా త్తిథివారభయ కర్కరణానాం ప్రోచ్యతేహి ఫలం॥
అనుక్రమేణ లేఖ్యసి తాని పంచ తతోవిదా।
యతగ్రహేనా వాసరస్తేషాం తత్రత్యానాడికాస్తతః॥
తిథిసంఖ్యాంకతః పశ్చాద్వా రాద్యక్షరతఃపరం।
స్థితం ఘట్యాదికం యత్త న్నఘటేత త్థేరితి॥
వరీధావ్యబ్జపంచాంగే స్థీయే సమ్యక్సుధీవరః।
కృష్ణార్యో విలిలేఖ పాత్రీ క్షడ్వోషస్య నివర్తకం॥
ప్రత్యుత్తరం మయా సమ్యగ్దత్తం భూయ స్సపివహి।
త్వీతి భాదిత్రయస్యాపి లేఖనీయం తదైవహి॥
ఇతి స్వకీయనిర్వాణే విలిలేఖ తదవ్యసత్॥
యాథా పాత్రీసాదగో దీపః రథ్యాయా ఉపకారకః॥

తత్రత్యవానర స్తద్య త్వర్వేషా ముపకారకః!

తతః పూర్వోక్తద్వంద్య నావకాశోపిచస్సుటం॥

భారతీయసజ్జనులారా!

కృష్ణాచార్యులవారి పరీధావివత్సర శాస్త్రదృక్పిద్ధాంత పంచాంగమునందు “వారానంతరమందు వ్రాసిన ఘటికలు తిధికి సంబంధించుట యసంభవము.” అనువాక్యమునకు “తిధ్యంకః ప్రథమాంతో త్ర వాసరాద్యక్షిరోభవేత్।నప్తమ్యంతో యతస్తస్మా న్నాదృశానాం న హిక్షతిః” దశమితిధి గురువానరమున ఇంతపరిమితిగలదియని తాత్పర్యము’ అని గుణద్వంద్యప్రకాశికా ద్వారకముగ ప్రత్యుత్తరమివ్వబడెను. ప్రభూతబుద్ధిశాలురగునాచార్యులవారు అందుకుసంమతించియే “అయ్య తరువాతవ్రాసిన పుష్యమినక్షత్రము శుకర్మయోగము గరకరణము మొదలైనవి ఏవారమందెంతపరిమితి యనితెలియును? లేక ఇవి ఏవారమందో తెలియనవసరములేదా? మొదట గురువారమునందేయంటిరా గురువారమందు దశమి. ఇంతవరకు పుష్య మింతవరకు శుకర్మ ఇంతవరకు గర ఇంతవరకు అనిగదా యర్థమువైపువలెను. ఇచట వారము ముందే వ్రాయవలసినదిచ్చినది. కనుక దాక్షిణాత్యుల వ్రాతయే వీరికి శరణముగాకతప్పదు” అని స్వీయనిర్వాణచతుర్థపుట చరమకాలమునం దేడవపంక్తి మొదలు గానవచ్చుచున్నది. ఇది యజ్ఞానమూలమే. ఎట్లన పాస్వాదార్థ మారోపించినదీపము స్వస్థానమునందుండియే రథ్యయం దెట్లుపయోగించుచున్నదో అటువలెనే ఇసూదయద్వయాంతర్వర్తియగు భూసావనదినమగు పంచాంగాంతఃపాతివారము స్వస్థానమునందుండియే తిధి నక్షత్ర యోగ కరణ విషామృత గ్రహప్రవేశాదికమగు సకలమున కుపయోగించును. ఇది శిష్టదైవజ్ఞసంకుతము. ఎట్లన గ్రహలాఘవ విశ్వనాథటీకయందు ౧౫ బుధేఘటిక౩౮।౧౧ రోహిణీ నక్షత్రీఘటి ౯।౮ సాధ్యనామయోగఘటి ౧౦।౩౬ ఇట్లున్నది. ఇచట వారముముందువ్రాయలేదు. ఇత్యాదికమును వీ రెన్నడు చూడలేదని తో

చుచున్నది. దైవజ్ఞవిగాసాదిగ్రంథములయందు తిథివారనక్షత్రయోగ కరణముల కనుక్రమముగ ప్రకరణములు చెప్పబడినవి. వాటి ననుసరించి సంధ్యావందనాద్యభిల కర్తారంభమునందు- తిథివార నక్షత్రయోగ కరణసంకీర్తన భారతీయశిష్టులు చేయుచుండిరి. కాన శాస్త్రీయశిష్టాచారాదరణముగల మాకు దాక్షిణాత్యుల వ్రాతశరణ మెట్లగును. కనుక “దాక్షిణాత్యుల వ్రాతయే శరణముకాకతప్పదు” అను ఆచార్యుల వారి నిర్వాణవాక్యము శాస్త్రీయయై శూన్యమని బుధులూహించెదరు.

ఫలితాంశము.

వరీధావిసంవత్సర శాస్త్రదృష్టిద్ధ పంచాంగమునందు “వారానంతరమున వ్రాసిన ఘటికలు తిథికి సంబంధించవు” అను ఆచార్యులవారి వ్రాతకు శాస్త్రీయయై పూర్వకముగ గుణదోషప్రకాశకయందు ప్రత్యుత్తర మివ్వబడెను. ఆచార్యులవారు గుణగ్రాహులగుటచే అందుకు సంబంధించి నక్షత్రాదిత్రయమున కాప్రకారము తెలియవసరములే దాయని స్వీయనిర్వాణమునందు శంకించిరి. విశ్వనాథ దైవజ్ఞాది శిష్టజనవ్యవహారము ననుసరించి పాసాదారోపితదీప న్యాయముచే పాగుక్త శాస్త్రీయయై దత్తోత్తరమయ్యె.

స్వీయాజ్ఞారూపనిగమాశక్తి శ్రుత్యగ్గోచరా।

పాపండభిండనాక్షీణదక్షా బాగిస్త్ర జయత్యలం॥

కరణప్రశంసా.

మయాప్రకాశితాపాగ్యా గుణదోషప్రకాశకా।

తత్రప్రపంచితం శూరే స్థిరేషు కరణేష్వలం॥

మధ్యయోర్వ్యత్యయం యత్తన్నపాతభ్రంశమాలకం।

ఇతిభ్రవాణీని సోమశారసిద్ధాంతవాక్యతః॥

తద్విజ్ఞాయైవకల్పస్థైర్యదానీనూఽభవత్సునః।

కుర్వన్నాత్మస్తుతిం నకుర్వ్యయి నిందాంచభూయసీం॥

భువాతీతిశ్లోకదళ మలిఖ త్స్వార్థసిద్ధయే!

అశోసావస్వయజ్ఞానహీనపవేతి నిశ్చయః॥

దైవజ్ఞురాల!

కృష్ణాచార్యకృత పరీధావినంతర్పరపంచాంగమునందు “భువక రణములలో రెండవదిగ సూర్యసిద్ధాంతమునం దిప్పుడు కనపడు నాగ మితరబహుగ్రంథశిష్ట వ్యవహారమునుబట్టి చతుష్పదముగ వ్రాయబడినది= ప్రియః పాతభ్రంశముని శంకించదగి యున్నదిగాని అనివార్యమగు ఉ పపత్తివిరోధము స్ఫురించలేదు.” అని వ్రాసిరి. అందుపైని “భువాణి శకునిర్నాగం తృతీయం” అను స్థలమందు సారపాతానుసారముగ చ తుష్పదమునకు తృతీయత్వము సిద్ధించుచుండగా తృతీయం అను విశేషణము చతుష్పదమునకు వ్యర్థము. “భువాణిశకునిశ్చైవ చతుష్పన్నాగ వంతతః! కింస్తుఘ్నం” అను సోమసిద్ధాంతవచనానుసారముగ నాగము తృతీయమై యున్నది. ఈనాగము సారపాతానుసారముగ ద్వితీయముగ నుక తృతీయం అను విశేషణము నాగమునకు సార్థకమైనది. కనుక పాతభ్రంశములేదని గుణదోషప్రకాశికయందు ప్రకటించబడినది ఇట్లుండ ఆచార్యులవారు స్వీయనిర్వాణమునందు తృతీయం అను విశేషణము నకు గతి చెప్పక “దైవజ్ఞచక్రవర్తు లపరిశీలకులని ప్రపంచమునం దెవ్వరు నంగీకరించరు” అని ఆత్మశ్లాఘనము చేసికొనిరి. ఇంతియేగాక ప్రిచ్ఛినగ్రంథములను కల్లోలపెట్టుచున్నారని స్పష్టముగ దోచుచున్నది. ఇక్కడ వీరిమాయను చూడుడు “భువాణిశకుని ర్నాగం తృతీయం” ఇంతియేవానిని అనంగతాన్వయముచెప్పి లోకులను వంచించు చుడిరి. ఇప్పుడు మేము పూర్తిగా వ్రాసెదము. “భువాణిశకుని ర్నాగం తృతీయంతుచతుష్పదం” ఇపు డెట్లర్థమగునో వీరిసుశిక్షిత మంతవరకో మధ్యస్థులే పరిశీలించెదరు” అని స్వీయనిర్వాణమున పుటగ తాన వంక యందున్నది. అర్హానుగతశిష్టవ్యవహారము ననుసరించి తృతీయం అను విశేషణమునకు సార్థకముచెప్పుట యనంగతాన్వయమో అన్నవి

రోధపూర్వకముగ తృతీయం అను విశేషణముచతుష్పదమునకు చెప్పట
యనంగ తాన్వయమో దర్శక రాష్ట్రగధీశాలురగు బుధులూహించెదరు. ఈ
విశేషణమునకు సార్థకము చెప్పలేని యాచార్యులవా రన్వయజ్ఞానరహితు
లనియేగదా చెప్పదగును. ఇట్లుండుటవలనగదా “ కథంతస్తాజ్ఞోఽతి
స్తంత్ర స్వతంత్రతా” అని గుణగోషప్రకాశిక వచించినది. ఎఱుడైన-
తృతీయం- అను విశేషణమునకు అన్వవిరోధములేకుండునటుల ఆచార్యు
లవారు సమర్థించుకొనవలసియున్నది.—

మహిష స్సుమనోద్వేషీ శుక్రిమార్గనిరోధకః।
దృప్తాయయాచతోబ్రాహ్మిణీ విద్యాంతాం భావయావ్యహం॥
వారప్రవృత్తిప్రశంసా.

పరీధావ్యభిపంచాంశే శ్రీకృష్ణార్యేణగీమతా।
నీయే యా ద్భూతా వారప్రవృత్తిస్సారసంమతా॥
నైవేతిసౌరసిద్ధాంతాన్మయా సమ్యక్ప్రసాధితా।
వాసరస్య ప్రవృత్తేస్తు ప్రయోజనమపిస్ఫుటం॥
సౌరవాక్యానత సామసిద్ధాంతవచనాత్తథా।
వాసిష్టవచనాత్సమ్యగన్యస్తాచ్చ ప్రపంచితం॥
తత్సమ్యక్ష్వక్య కృష్ణార్యః బహునామవిరాజితః।
విద్వాన్ స్వకీయనిర్వాణే సౌరభాష్యానుసారతః।
భుజోదయాంత రాఖ్యాభ్యాం కర్తృభ్యామేవ నిధ్యతిః।
వాసరస్యప్రవృత్తి స్సా సమ్యగిత్థం సమధితా।
యతోభానౌనప్రదేయం భుజాంతరమితిస్ఫుటం।
భూధరఃప్రాహకించ శ్రీశానకశ్చ తదైవహి॥
కర్తౌదయాంతరంసౌరే నౌక్తమేవేతిభాష్యకృత్ః।
సృసింహదైవవిత్ప్రాహ సౌరభాష్యే క్రిపిపదం॥
కమలాకరదైవజ్ఞః ప్రాహ కర్తౌదయాంతరం॥

వాననాశున్యమేతి స్వీయగ్రంథే పరిస్ఫుటం॥

తస్మాదేతద్వయం వారప్రవృత్తి త్యాజ్యమేవహి।

సౌరానుయాయినా శాస్త్రశరణేన విజానతా॥

భారతీయదైవజ్ఞప్రవరులారా!

విద్యతగ్రస్తావ్య పరిధావి సౌరపంచాంగమునందు గనపరచిన వారప్రవృత్తికాలము “వారప్రవృత్తిః” అను సౌరాంతగ్రత శ్లోక రీతిగా సాధింపబడనందున సౌరవిరోధమనియు “న స్వేతతాగ్రలజ్ఞానం=“చాలసూక్తిన్నంగచ్ఛతే” అని “వారప్రవృత్తిః” అను సౌరాంత గ్రత శ్లోక వ్యాఖ్యానస్థవాక్యముచేతను సౌరోక్తవారప్రవృత్తిజ్ఞానమువలన దేశాంతరసంస్కారము చేయనక్కరలేకనే గ్రహము స్వదేశవారప్రవృత్తికాలికు దగునని వారప్రవృత్తికి ప్రయోజనమును “వారప్రవృత్తిగ్రహటికాః” అను సోమసిద్ధాంతవచనముచేతను “వారప్రవృత్తివిజ్ఞానం” అను వాశిష్టవచనముచేతను ప్రయోజనాంతరముగూడ గనపరచి గుణదోషప్రకాశికాద్వారకముగ బ్రకటించితి. అందువేని ఆచార్యులవారు స్వీయపంచాంగమునందలి వారప్రవృత్తికాలము సౌరసంమతముని సాధించుటకుగాను “అయ్యా! వెత్రిపడిక భుజాతరాది సంస్కారములుజేసి చూచుకొనుడు. నమముగ సరిపోవును. మీకు తెలియక చెప్పిన గ్రహింపక పోవుట బుద్ధిమంతులకు లక్షణముకాదు. ఉదయాంతరసంస్కారము సూర్యసిద్ధాంతములో లేదంటేని సౌరభాష్య పరిశీలకులగు తాము యీమాట యనరాదు “లేన” యను శ్లోకభాష్యమును జూడుడు “యద్యవ్యలోదయాంతరం సూక్తం తథాపిగ్రహేషు సంస్కార్యమేవ అన్వైశ్చాప్తేషూక్తత్వా ద్వాసనానీధిత్యాచ్చ తత్రవాస సూద్యతే” ఇత్యాదినావాననామభిధాయ “ఉదయదయాంతరం స్వల్పాస్తరత్వా దన్యమునిగ్రంథేషు ప్రసిద్ధత్వా స్సూక్తం॥ అని యున్నది. గ్రహబాదయ అనే శ్లోకములో “అనేవైవశ్లోకేన గ్రహణా ముదయాన్త

రక ర్నాప్యస్త్రీశ్చక్రంభవతి || అని గూఢార్థప్రకాశికలో నున్నది. ఇది
 మీకుప్రమాణము కాక పోయినా సౌరాభాష్యము ప్రమాణముగాదా- దృ
 క్కర్తవాసనలో గూడ “నదృక్కర్తణోఽహర్గణావయవ భూతోదయా
 స్తరచర దేశాంతరరవిమందఫలవదహర్గణావయవత్వేన సంస్కరణం”
 అని భుజాంతరోదయాంతరములుగూడ అహర్గణావయవములని యున్న
 ది. సౌరభాష్యమందు మేషాయనదిసమందు మందకేంద్రము శూన్యము
 గాదు గాన భుజాంతరము తప్పకయుండుటకు నందియములేదు” అని
 ఆచార్యులవారు స్వీయనిర్వాణ పంచమపుట యిరువదితొమ్మిదవపంక్తిల
 గాయతి వ్యక్తపరచిరి- “యద్యవ్యత్ర” ఇత్యాదిగ్రంథము సౌర భాష్య
 దులలోనిదిగాని సూర్యసిద్ధాంతమూలములోదికాదుగదా- ౧ భుజాంత
 రసంస్కారము- ౨ ఉదయాంతరసంస్కారము- ఇవి చేసినచో తమ
 వారప్రవృత్తికాలము సిద్ధమగునని టైగ్రంథముననుసరించి యాచార్యుల
 వారియభిప్రాయము. ఇందు మొదటిదియగు భుజాంతరసంస్కారము
 “అరగ్రబాహుభూభ్యస్తా గ్రహభుక్తిస్విభాజితా । భవక్రికలికాభిస్తు
 లిప్తాః కార్యా గ్రహేర్గ్రహత్” అను సూర్యసిద్ధాంత శ్లోకముచే చె
 ప్పబడినది. ఈసంస్కారము చంద్రాదిగ్రహములయందు చేయదగిన
 దికాని సూర్యునియందు చేయతగినదికాదు. సూర్యుడు స్ఫుటార్థరా
 త్రకాలకుడే “సూర్యశ్చస్ఫుటార్థ రాత్రకాలీనవివాతః సూర్యస్య
 నాయం సః స్కారః” అని భూభరాచార్యులు “భానుబాహుభూభ్యస్తా
 గ్రహభుక్తి స్సనుద్భృతా ॥ ౧ ॥ ఇప్తా భవక్రికలిప్తాభి రసరేగ్ర తిమిరారివత్”
 అని సోమసిద్ధాంతమునందు చెప్పియున్నది. ఈశ్లోకచల ర్థపాదమున
 కిద్దమువ్రాయుదును. అసరేగ్ర అరోగ్రనభవతీత్యవగ్రః సూర్యేతరః
 తత్ర సూర్యవ్యతిక్తగ్రహే తిమిరాఃవత్- తిమిరారౌ సూర్యే మంద
 ఫలంయథా- ధనమృణంవా భవతి తదైవ దేయమిత్యన్వయః- ఈసం
 స్కారము సూర్యునియందుగూడ చేయునెడ- అసరేగ్ర అను పదము

వ్యర్థమగును- కనుకనే భూధరాచార్యులుగూడ “సూర్యశ్చస్ఫుటార్థ
రాత్రికాలీన ఏవాతః సూర్యస్యనాయంసంసౌగంధః” అని వాగ్దేశము.
“చంద్రాదిగ్రహలిప్తాః సు ఆరగ్రహతాగ్రహ్యః॥ తథాచసోమసిద్ధాంతే॥
“అనరగ్రహ తిమిరారివదితి” అని యల్లయాచార్య వ్యాఖ్యానము. ఇది
యునుంగాక “తస్మాందచునకృద్వామం ఫలంమధ్యో దివాకరః” అని
సూర్యసిద్ధాంతమునం దున్నదిగదా- స్ఫుటరవివలన అసకృత్సాధిత
మందఫలము స్ఫుటాయగ్నిలో విలోమముగ సంసగ్రించిన అహర్గణా
నీతమధ్యరవి వచ్చును. ఇందువలన మధ్యమార్గ స్పష్టారాగ్రాంతరము
మందఫలముమాత్రమేగాని యన్యములేదనియేగదా తాత్పర్యము. భు
జాంతరము సూర్యునియందు చేయవలెననియే సౌరాభిప్రాయమైనయెడల
ఈస్థలమందు భుజాంతరము విలోమముగ స్పష్టసూర్యునియందు సం
సగ్రించమని చెప్పునుగదా- కాన భుజాంతరము సూర్యునియందు సం
సగ్రించదగదని సౌరాభిప్రాయసిద్ధాంతముల యభిప్రాయము.

ఇక ఉదయాంతరమునుగూర్చి.

“యద్యప్యతోదయాంతర సాధనం సౌక్తాంతథాపి గ్రహేషునం
సౌగర్యమేవ” అనిగదా సౌరభాష్యమందున్నది. ఇందువలన సూర్య
సిద్ధాంతమం దుదయాంతర సంసౌగరము చెప్పబడలేదు. అని స్పష్టప
డినది. ఇందువలన ఉదయాంతరము సౌరవిరోధియేగదా- ఉదయాంత
రము శిరోమణియందు చెప్పబడినది. శిరోమణికిమూలమగు బ్రహ్మగుప్తము
నందుగూడ చెప్పబడలేదు. బ్రాహ్మంస్ఫుటసిద్ధాంతమధ్యాధికారాంతర్గత
“లంకానమయామ్యాత్తర రేఖయాం” అనుశ్లోకవ్యాఖ్యానమునందు-
అతోదయాంతర సంసౌగరేణ వాస్తవాః స్వనిరక్షోదయేగ్రహాః భవం
తీతానగ్రహరేణోదయాంతరసంసౌగర అనీతః॥ అని యున్నది. ఇందు
వలన ఉదయాంతర సంసౌగరము భానగ్రహప్రొక్తమేగాని సోమాద్యా
ర్షసిద్ధాంతములయందుగాని బ్రహ్మగుప్తాది ప్రాచీనచైవజ్ఞకృత గ్రంథ

మలయందుగాని చెప్పబడలేదు-శ్రీనిధిమనికాబోలు సిద్ధాంతతత్త్వ వి
వేకమునం దుదయాంతర సంసారమునుగూర్చి వ్రాసినగ్రంథమును ఆ
చార్యులవారు పరిశీలించియుండలేదు. తత్త్వవివేకమునం దిట్లున్నది.
“అతః కృతాహగ్గణో మధ్యమసావనే నేష్యదయాంతరసంసారణ మ
యుక్తమితి ప్రతిభాతి అర్హానుక్షేప్తః। అత్రేదంగోలతత్వార్థజైర్మధ్యస్థబు
ధ్యా నిపుణం విభావనీయం॥ ఏతేనవస్తుస్థితేరనవబోధా దహగ్గణే అవాస్త
వభాగ్రంత్యా స్వజ్ఞానోత్కర్షకుగర్వప్రాధాన్యమందప్రతారణద్వారా న్య
థాకర్తుం ప్రవృత్తై ర్భాసగ్రాచార్యైరేవ బలా త్సర్వదేవస్వమతవిరుద్ధ
సన్దోలవాసనావిచారబహిర్భూతః న్యకల్పితోఽసదయాంతర వాసనా
విచారః ప్రవర్తితః” ఇందువలన ఉదయాంతర మార్గసంమతముగాదని
యు సన్దోలవాసనావిరహితమనియు స్పష్టమగుచున్నది. ఉదయాంతర
ము ఘోషాకరసంమతముగూడ కాదని తత్త్వవివేక టిప్పణివల్ల సూ
చింపబడుచున్నది. కాన భుజాంతరోదయాంతరరూప కన్యద్వయము
వారప్రవృత్తిసాధనమునకై చేయదగదని నిశ్చయముగ తెలిసికొనదగిన
ది. పాజ్ఞులగు భారతీయు లాగ్నమతానుయాయులుగదా—

కర్తార్థత్వం వాసరస్యాస్త్రీయద్య

త్వద్దోరాయాశ్చేతి సత్యం వదన్ః।

సారాసీతావాసరస్య ప్రవృత్తిః

కర్తార్థేతి పాహ యత్తచ్చ మాధ్యం॥

నచకర్మకారవేతనదానాదావేతవాశ్చిదుం।

అన్యేష్యేతి వచనమితి పాహయతోఽత్యోయమేవాజ్ఞః॥

భారతీయకోవిదులారా!

“ముహూర్తగణపతే” యస్మిన్వారేణ యత్కృత్యం పూర్వాచా
ర్యరుగాహుతం తత్కృత్యం తస్యభేదస్యహేమారాయాంభునిధ్యతి”
అని యున్నదిగనుక వారమునకు గలకర్తార్థత వారహేమరకు ముఖ్యము

గనుండును. కనుక సౌతాను సారముగ సాధించిన వారప్రవృత్తిమాడ కర్తవ్యము కాదనుటకంటె అవివేకముగలదా-మరియు తా మువహించి న సోమసిద్ధాంతవచనము “వారప్రవృత్తిర్హృతికాః=క్షణవారాధిపాస్యన్ని తాః॥ ఇందువలన వారప్రవృత్తి దగ్గరనుంచే హౌరాధిపతులను నిర్ణయించవలెను “అన్యేషునర్వకార్యేషునినాదిరుదయోరవేః” అనుచోటశాస్త్రీయకార్యేతరకర్మకారవేతనదానాదులలో ఉదయాదియన్నియర్థము” అని ఆచార్యులవారి నిర్వాణమున పుటక కా॥ పంగరయంకునన్నది. అయ్యా! ఆచార్యులవారు ముహూర్తగణపతియందు “యస్మిన్వారేచయతగ్రుత్వం” అనుశ్లోకమును మాత్రముచూచి మీదుగాన కిట్లు వ్రాసిరి. ఏమన- ముహూర్తగణపతియందు అథ ప్రత్యేకం వారకృత్యం “రాజాభిషేకమాంగల్యం” ఇత్యాదిశ్లోకములచే ప్రత్యేకవారకృత్యమును చెప్పి “అథ తాత్కాలిక వారకృత్యార్థం హౌరా పోచ్యతే॥ స్వదేశమధ్యరేఖాంతర్యోజనైఃపాదవర్జితైః॥” ఇత్యాదిశ్లోకములచే స్వదేశవారప్రవృత్తికాలమును చెప్పి- “వారారంభాద్గతానాద్యః” ఇత్యాదికము చే కాలహౌరాధిపతిసాధనము చెప్పి పిమ్మట యస్మిన్వారేచయతగ్రుత్వం అనుశ్లోకము చెప్పబడినది. ఇందువలన తేలిసఫలితమేమనగా-సాంఘిక సంఘత కర్మోపయోగ వారప్రవృత్తికాలము స్వదేశ సూర్యోదయాదిగా సాధించబడెను. సాంఘికులు “సావనం స్యా దిదంభా సౌ రుదయా కుదయం” అను న్యాయముచేతనే వారము సంగీకరించి వారకృత్యమును విస్తరించి పిమ్మట తాత్కాలిక హౌరాయందు గూడ వారకృత్యము నిర్దించునని “యస్మిన్వారేచయతగ్రుత్వం అని చెప్పిరి. ఇట్లుండ గ్రంథములను నమగ్రముగ పరిశీలించక “యస్మిన్వారేతుయతగ్రుత్వం” అను శ్లోకమును మాత్రము చూచి స్వాభిప్రాయానుసారి తేఖన మవివేకముని గ్రంథద్రష్ట లూహించెదరు. సాంఘికోక్త వారకృత్యము సంగతిచే తత్సంఘతకాలహౌరాయందు నిర్దించును. కాని

నైధాంతిక వారప్రవృత్తికాలమువలన సాధించిన మోరయందు సిద్ధిం
చుననుట యసంగతము - రత్నమాలా చింతామణ్యాది గ్రంథముల
యందు స్వీయ సూర్యోదయాది వారానుసారముగనే వారకృత్యము
మోరారాసాధనము చెప్పబడినదిగాని నైధాంతిక వారప్రవృత్తికాలము
వలన చెప్పబడలేదు. “యద్యదుద్దేశేన ప్రవృత్తం తత్తదంశఏవ ప్రమా
ణం” అను న్యాయమువలన నైధాంతిక వారప్రవృత్తికాలము గ్రహగ
తిసాధనోద్దేశేన ప్రయోజకము- సాంహితీకోక్త వారప్రవృత్తికాలము క
ర్మసాధనోద్దేశేన ప్రయోజకము- ఇట్లుండ నైధాంతికవారప్రవృత్తికా
లసాధిత మోరయందు సాంహితీకోక్త వారకృత్యము సిద్ధించుననుట
గ్రంథావలోకనాలసత్వమువలన గలిగిన మాధ్యమనియేకదా ప్రాజ్ఞు
లూహించెదరు. “వారప్రవృత్తివిజ్ఞానం” అను వాక్యవచనము గుణ
బోష ప్రకాశికయందు దదవారించితి. ఈవచన పూర్వార్థము తమకు వా
ధకమగుటవలన దానిని స్మరించక “అన్యేషు సర్వకార్యేషు” అను ఉ
త్తరార్థమునకు “శాస్త్రీయేతర కర్మకారవేతన దానాదులతో ఉదయా
దియని యర్థము” అనిరి. పూర్వార్థమునందున్న ఏవకార మితరవ్య
వచ్ఛేదార్థకముగదా- ఇంకవలన క్షణవారేతర శ్రాతస్సార్థరూపనిత్య
నైమిత్తిక కామ్యకర్మలయందు- అని అర్థబోధ యగును గాని శా
స్త్రీయేతర కర్మకారవేతన దానాదులయందు దని అర్థబోధ యెట్లు కలు
గును, ఇట్లునుట అజ్ఞానమూలకమే గదా-

ఉదయాదుదయంభాసౌ రిత్యత్రప్రాహయత్సపి।

యమకోట్యర్థోదయ ఇతిసౌరాదివిరోధతోఽసత్త్వమ్॥

యమకోట్యర్థోదయతో జాతాదిక మాచరంత్యస్త్రీః।

దేశఇతి సోబ్రవీ ద్యత్తత్తు విచారోద్భవంనైవ॥

భారతీయులారా!

“ఉదయాదుదయంభాసౌ సావనంతత్ప్రకీర్తితం। సావనానిస్సు
రేతాని యజ్ఞకాలవిధిస్తుతైః॥ సూతకాదివరిచ్ఛేదో దినమాసాబ్దపాస్త్ర

ధామధ్యమాగ్రహభుక్తిస్తు సావసేనైవ గృహ్యతే॥” అనుచోట గూఢా
 ర్థప్రకాశికలో “ ఏతే సూదయద్వయాత్మక కాలగణనయా సావసాని
 వ సుద్వ్యష్టాద్రీత్యాదినా మధ్యాధికారోక్తాని భవంతి” అని యున్నది
 గనుక యమకోట్యరోగ-దయమని చెప్పక తప్పదు. మరిన్ని, ఉత్తరశ్లోక
 ములో “సూతకాదిపరిశ్చేదో=గృహ్యతే” అని యున్నది. యమకోట్య
 దయాదిగా సూతకాదివ్యవహారము మనదేశమందున్నది గాని మన
 సూర్యోదయాదిగా ఆచారములేదు.” అని ఆచార్యులవారి నిర్వాణము
 న పుట ౫ కా ౨ పం ౨౬ లో నున్నది. “భూవృత్తపాదే భూగ్వస్యాం
 యమకోటి విశ్చుతా” అను సౌరోక్తివలన యమకోటి సూర్యోదయ కా
 లమనగా లంకార్ధరాత్రమే- కనుక లంకార్ధరాత్రము మొదలు అవ్యవ
 హిత లంకార్ధరాత్రపర్యంతము సావసాని మనిగదా ఆచార్యుల వా
 రి యాశయము. అట్లైన ఆర్ధరాత్రార్ధరాత్రం సావసం అని సౌరమం
 తు చెప్పవలెను గాని ఉదయాదుదయం అని యెందుకు చెప్పవలెను.
 ఇదిగాక- సూర్యసావసంభోధకమగు “ఉదయాదుదయంభాసౌరూఘ్ని
 సావసవానరః” అని సూర్యసిద్ధాంతమధ్యాధికారాంతర్గత ౩౬ శ్లోక
 ము. “ఉదయాదితి॥ సూర్యస్యోదయకాల మారభ్యావ్యవహిత తదుదయ
 కాలపర్యంతం యః కాల స్సపికో దివసః” అని గూఢార్థప్రకాశిక॥ “త
 త్త్రింశతాక్షకమాసస్సన్య త్సవసౌరోగ్రదయై స్తథా॥” అని సోమసి
 ధ్ధాంతవచనము. వీటియందు యమకోటి సూర్యోదయమనిలేదుగదా “సా
 వసంస్యాదిదం భాసౌ రుదయాదుదయంభవేత్. త దేవ భూదినం వార
 స్స్విదేశారోగ్రదయాదితః” అని వాగ్మతవచనము ఇందువలన స్వదేశ
 సూర్యోదయాద్య వ్యవహిత సూర్యోదయవధి కాలము సావసానాచార
 రాత్ర మని స్పష్టమగుచున్నది. ఇట్లుండ “ఉదయాదుదయంభాసౌ సన్యా
 వసం తత్సక్రితం” అను సౌరవచనమునకు యమకోట్యుదయమని ఆ
 ర్థము చేసినచో వాగ్మతవచనవిరోధము దుర్వారమగును గనుక “య

మకోట్ట్యదయమని చెప్పకతప్పదు.” అను ఆచార్యులవారి నిర్వాణవచనము వివేకశూన్యమైనది. మరియు “యమకోట్ట్యదయాదిగా సూతకాదివ్యవహారము మనదేశముం దున్నది” అను నిర్వాణవచన మత్యంతానంగతము. ఎట్లన- యమకోట్ట్యదయమనగా లంకార్థరాత్రము. ఇయ్యది మనసూర్యోదయాదిగా ర.౬.౨౨ ఘటికాదికాలమునందు మేషతులాయన దినములయందును, ర.౭.౧౧ కాలమునందు కర్కటకాయన దినమందును, ర.౮.౧౩ కాలమునందు మకరాయణ దినమందును లంకార్థరాత్రసమయమగును. అట్టి కాలమువలన సూతకాది వ్యవహారము మనదేశమునం దాచారములేదు. “రాత్రింకుర్యా త్త్రిభాగంతు ద్వైభాగౌ పూర్వవాసరే” అను వచనానుసారముగ న్వదేశీయేష్టదినరాత్రి తృతీయభాగమువరకు పూర్వదినముగను, అనంతరమందు పరదినముగను జాతాదులయందు మనదేశమునందు శిష్టవ్యవహారము గలిగియున్నది. ఇట్లుండ యమకోటి సూర్యోదయరూప లంకార్థరాత్రాదిగా సూతకాదివ్యవహారము మనదేశముం దున్నదనుటకంటె అవివేకము కలదా? శ్రాతస్సాగ్రకర్మలయందు “ఉదయాదుదయం” అను సారవచనానుసారముగ తత్తత్కర్మ విహితదిన సంఖ్యను న్వదేశసూర్యోదయాదిగానే గ్రహించుచున్నారు. ఇది నిర్వివాదాంశమే. ఇచట సావనదిసారంభము విషయముగాని యాశౌచనిర్ణయము విషయముగానందున “అత్రపరాశరః” అనిమొదలు “తోచుచున్నది” అనువరకు గల ఆచార్యులవారి గ్రంథము విమర్శించనవసరములేదు. సూతకాదివ్యవహారము గుణదోషప్రకాశికయందు సూర్యోదయాదిగా జేయవలెననిప్రకటించి యుండలేదు.

సౌమ్యాయనం దైవమహేహ నిశాం యామ్యాయనంజగుః!

ఆసురం యామ్య మయన మహ స్సౌమ్యం నిశామితి॥

కృష్ణః పిత్ర్య మహస్యుక్తో రాత్రిత్యభిధీయతే!

దైవంపిత్ర్య మహారాత్రం యథాపూర్వైః ప్రకీర్తితం॥

కర్తృపయో గ్యహారాత్రం నిర్ణీయం మానుషంతథా।

హలికాభవ సూర్యస్య దర్శనాద్ధి దినంజగుః॥

అదర్శనాన్నిశాంచేతి యత్తస్మాద్ధృజనాశ్రయం।

అర్ధరాత్రాది మధ్యాహ్నం యావత్తావద్దినంభవేత్॥

మధ్యాహ్నదర్ధరాత్రంహి యావత్తావన్నిశేచ।

కృష్ణాచార్య స్వనిర్వాణే యజ్జగాద తదవ్యసత్॥

సౌరాద్యర్షవిరోధాచ్చ కించ శ్రుతివిరోధతః।

నిష్పాక్షికబుధులారా!

“అహారాత్రపరిమితత్వ నియమేన వాసరే సందేహభావాత్।
అనుచోటగూడ దేవాహారాత్రపిత్రహారాత్రములవలె మనకు కర్తృ
పయోగి అహారాత్రము నిర్ణయించేతగినది కాని హలికులవలె తెల్లవా
రితేవగలు- పొద్దుగుంకితే రాత్రి యని యక్షాదురూపాబలిః అను నాన్య
యముచే మూర్ఖులతో వ్యవహరించు నమయమునదప్ప శాస్త్రీయవ్యవహా
రమందుచెప్పుట యవివేకకృతము. దేవతలకు ఉత్తరాయణముదినము-
దక్షిణాయనము రాత్రి- ఇల్లటే పితృదేవతలకు కృష్ణపక్షము దినము
శుక్లపక్షము రాత్రి- అని జగద్విదితము. ఇచట అర్ధరాత్రిమొదలు
దినము. మధ్యాహ్నముమొదలు రాత్రియని చెప్పకతప్పదు. ఈ అహారా
రాత్రములే సమస్తకర్తృపయోగులు. ఇందుకు సిద్ధాంత శిరోమణి ‘‘ది
సంసురాణా మయనం యదుత్తరం నిశేతరత్నాంహితికైః ప్రకీర్తితం। ది
సౌస్సుభేర్గ్ర- దినమేవతస్మతం నిశాతథాతత్పరికీర్తనాయతత్॥ ద్వం
ద్వాంతమారోహతియైః క్రమేణతైరేవవృత్తైరవరోహతీనః। యత్రైవదృ
ష్టః ప్రథమం నదేనై స్తత్రైవ తిష్ఠన్నవిలోక్యతేకిం॥విభూర్ధ్వభాగే పితరో
వనంతస్సౌమ్యధ స్సుభాదీధిమామనంతి। వశ్యంతితేర్గ్రం నిజమస్తకోర్ధ్వ
దర్శయతోస్సాద్వ్యదశంతదేవ। భాద్ధాంతర త్వాన్నవిఫోరధస్థంతస్సన్ని

శీఢః ఖలు పౌన్ద్రమాస్యాం కృష్ణేరః పక్షదలేభ్యువైతి శ్లకేన్తమేత్యర్థ
తపవసిద్ధం అను శ్లోకములను బోధపరచుకొనవలెను. శ్రీపతిగూడ
“శిశిరపూర్వమృతుత్రయముత్తరం హ్యయనమాహు రహశ్చతదామరం
భవతిదక్షిణమన్య దృతుత్రయం నిగదితా రజనీ మరుతాంచసాగ్రహప్ర
వేశత్రిదశ ప్రతిమో వివాహచౌలవ్రత బంధపూర్వం సౌమ్యాయనే కర్మ
శుభం విధేయం యద్గర్భితం తత్ఫలుదక్షిణేచ॥ ఇట్లు చెప్పెను గనుక ఆ
ర్థరాత్రాదిదినవారగ్రహణమే కర్మోపయుక్తము” అని ఆచార్యులవారు
స్వీయసిర్వాణమునం దారవపుటాద్యకాలమునం దేడవపంక్త్యాదిగా
వివరించిరి.

సూర్యోదయానంతరము దినమనియు, సూర్యాస్తమయానంతర
ము రాత్రియనియు, మనదేశమందలి వ్యవహారము కర్మోపయోగము కా
దనియు, కర్మోపయోగమైన అపూరాత్రము దైవపితృహూరాత్రములవలె
నిర్ణయించఁగలయున్నదనియు అందుకుప్రమాణముగ “దినం సురాణాం”
ఇత్యాది భాస్కరాదివచనముల నుదహరించిరిగాదా- “భాస్కార్కరసం
క్రాంతే షష్ట్యాసాఉత్తరాయణం కర్కాదేస్తుతధైవ స్యాత్షష్ట్యాసా దక్షి
ణాయనం అను సౌరోక్తరీతిచే ఉత్తరాయణ మనగా సూర్యుడు మ
కరాదిరాశి షట్కగతుడగుకాలము దేవతలకు పగలు, దక్షిణాయనమ
నగా సూర్యుడు కర్కటాదిరాశి షట్కగతుడగుకాలము దేవతలకు
రాత్రి- ఇట్టిదినరాత్రిస్వరూపకాలము దేవాపూరాత్రమని సాంఘిక
మతము. “మేషాదాపుదితస్సూర్య స్త్రీన్యాశీనుదగుత్తరం సంచర
న్నాగహర్షధన్యం పూరయేన్నైరువాసినాం॥ కర్కాదీన్ సంచరంస్తద్వ
దహ్నిః పశ్చార్ధమేవ సః తులాదీం స్త్రీన్సృగాదీంశ్చతద్వదేవ సురద్వి
షాం॥ అతోదిపక్షపే తేషా మన్యోన్యంహి విపర్యయాత్॥ అపూరాత్ర
ప్రమాణంచ భాస్కార్భగణపూరణాత్ దినక్షిపార్ధమేతేషామయనాంతే
విపర్యయాత్॥ అను సూర్యసిద్ధాంతవచనములచే సాయనరవి మేషాది

యందు దేవతలకు సూర్యదర్శనమగుటవలన నది దివ్యదినారంభము. సాయనరవి తులదియందు దేవతలకు సూర్యాదర్శనమగుటవలన నది రాత్ర్యారంభము- సాయనరవి కర్క-మకరాదులు దినమధ్యరాత్రిమధ్య మములగుటవలన నవి మధ్యాహ్నమధ్యరాత్రములు. సూర్యునకు భద్ర కృత్రిమణికాలము దివాహనారాత్రము. అని చెప్పబడినది. ఇందువలన దేవతలకు సూర్యదర్శనము దినాది. సూర్యాదర్శనము రాత్ర్యాది- అని స్పష్టపడినది. ఇట్లాక్షాక్ష దివ్యదినరాత్రులకు సాంహితీకోక్త దినరాత్రులు భిన్నమగుటవలన “దినం సురాణామయనం” అను శ్లోకముచే సాంహితీక మతమున్న వ్యక్తపరచి “ద్వంద్వాంతమారోహతి” యను సుత్తరశ్లోకముచే సాంహితీకమత మనత్యమని నిరకరింపబడెను. ఇట్లే “మేష వృష మిధున సంధేయే ష్వేవోద జ్యేష్ఠాత్” అను శ్లోక ద్వయముచే వరాహమిహిరునిచేగూడ సాంహితీకమతము ఖండింపబడినది. ఖండితమతము ననుసరించి దేవాహారాత్రమువలె మానుషాహారాత్ర మర్థరాద్రాదియనిరి. దానిని ఉపమగా తీసుకొని శృతిదూరులగు ఆచార్యులవారిచే స్థాపింపబడిన అర్థరాత్రాది మానుషాహారాత్రము కర్తార్థమనునది ఖండింపబడకుండునా—ఇట్లే “పితృదేవతలకు కృష్ణపక్షముదినము. శుక్లపక్షము రాత్రియని జగద్విదితము” అనివాసిరి. కాని దానికి ప్రమాణము కనపరచలేదు. కనుక నది హమరజసౌక్తియని యూహించదగును “విధూర్ధ్వభాగే పితరోవసంతః” అను శిరోమణివచనము పితృదినజ్ఞానార్థముదహరించిరిగదా- ఇందువలన పితృదేవతలకు కృష్ణాష్టమ్యుత్తరార్థాదియందు దినారంభము. దర్శనసానము మధ్యాహ్నము- శుక్లాష్టమ్యుత్తరార్థాదియందు రాత్ర్యారంభము. పూర్ణిమాంత మర్థరాత్రము అనిగదా స్పష్టపడినది. ఇట్లే “త్రింశతాతిథిభిర్వాసశ్చాండ్రః పిత్ర్యమహస్త్వైతం నిశాచమానవక్షాంతౌ తయార్కభ్య విభాగతః” అను సూర్యసిద్ధాంతవచనముగూడ చెప్పుచున్నది. వీటివ

లన కృష్ణశుక్లపక్షములు పితృదేవతలకు దినరాత్రులు కావనియేగదా శాస్త్రసంఘతము- ఇట్లుండ కృష్ణపక్షముదినము- శుక్లపక్షమురాత్రియని జగద్విదితము” అయి అచార్యవాక్య మశాస్త్రీయముగాక తప్పదు గదా- “విధూర్ధ్వభాగే పితరోవసంతః” అను శిరోమణిచనమువల్లను- “త్రింశతాతిథిః” అను సౌరచనమువల్లను- కృష్ణాష్టమ్యుత్తరార్ధ ప్రారంభమునందు శశిప్వష్టవాసులకు సూర్యదర్శన మగుటవలన నది దినారంభము- శుక్లాష్టమ్యుత్తరార్ధప్రారంభమునందు సూర్యా దర్శనమగుటవలన నది నిశారంభమని స్పష్టపడినది.

ఇంచువలన పితృదేవతలకును- సూర్యదర్శనాదర్శనములవల్ల నే దినరాత్ర్యారంభములని స్పష్టపడినది. కనుక దేవతలకును పితృదేవతలకును సూర్యదర్శనాదర్శనములవలన దినరాత్రిప్రారంభము లెట్లు నిర్దించినవో అటువలెనే భూస్థులకుగూడ సూర్యదర్శనాదర్శనములవల్లనే దినారంభము నిశారంభము అగుననుటకు నిస్సంశయమే॥ ఇది గాక॥ శ్లో॥ “నవావిషనకదాచనాస్తమేతిసౌదేతితం యదస్తమేతీతిమన్యంతే అహ్నావిషనకదంతమిత్యాధాత్వానం విపర్యన్యతే రాత్రీమేవావస్తాత్కురుతేహః పరస్తాదధయదేనం ప్రాతరుదేతీతిమన్యంతే రాత్రేరేవతదంతమిత్యాధాత్వానం విపర్యన్యతే॥” ఈశ్లోకవలన అహరవసానమే సూర్యాస్తమయము. రాత్ర్యవసానమే సూర్యోదయము అనిస్పష్టపడినది. ఇంచువలన ఉదయాస్తమయంతర్వర్తికాలము దినమనియు- అస్తోదయంతర్వర్తికాలము రాత్రియనియు స్పష్టపడినది. శ్లో॥ “అగ్నేయీవైరాత్రిః ఐంద్రమహః” భాష్యము॥ “రాత్రావగ్నేః ప్రకాశాధిక్యాదాత్రిరాగ్నేయీ- ఇంద్రశబ్దేన పరమైశ్వర్యయోగాత్సూర్యోత్ర వివక్షితః తద్యోగాదహస్సోరగ్నిః ! వివంసత్కదయాత్వాచీనస్సర్వోపికాలః రాత్ర్యంతఃపాతీ॥” అని సాయనభాష్యము॥ శ్లో॥ “చిత్రః కేతుః ప్రభానాథాం త్సంధాకా॥” భాష్యము- “చిత్రః కేతురిత్యాదయః

వచనశయేశబ్దాః తే శుక్లవక్షగతపితై కన్తిన్నహనిఉదయాస్తమయమధ్య
వర్తినాం నామధేయాని-'' అని సాయనభాష్యము॥ ఈశుక్తులవలన
సూర్యోదయాస్తకాలములు దిననిశారంభములని నిర్ధించినది. శ్లో॥ త
తాగ్ర్యం ముదక్రాంతౌ ధనహసీ పృథక్స్థితే స్యాహారాత్ర చతు
ర్భాగే దినరాత్రిదలేస్థితే యమ్యక్రాంతౌ విపర్యస్తే ద్విగుణేతు దిన
క్షపే॥ అను సూర్యసిద్ధాంత వచముచే దినమానరాత్రిమానములు స్వదే
శసూర్యోదయాస్తకాలములవలన సాధింపబడినవి. కనుక సూర్యో
దయాదిదినమనియు, సూర్యాస్తాదిరాత్రియనియు స్పష్టమైనది. ఇత్యాది
శుక్తులవల్లను సిద్ధాంతములవల్లను ప్రసిద్ధమైన దినరాత్రులకు మూర్ఖుల
తో వ్యవహరించుటయే ప్రయాజనమని ప్రాజ్ఞులు విశ్వసించరు. వేదవే
దాంగములు మూర్ఖజనవ్యవహారమును ప్రకటింపుచున్నవి యనిన ఎవ
రు విశ్వసించుదురు. ఆర్థరాత్రిమొదలు దినము. మధ్యాహ్నముమొదలు
రాత్రి. అనిగదా ఆచార్యులవారి ఆశయము. ఇందువలన సంధానం
ధాముపాసీత- ఇత్యాది శాస్త్రసిద్ధమగు సంధ్యావందనాది నిత్యకర్మలు
ఆచార్యులవారి మతప్రకారమగు అహారాత్రానాధిరూపమగు స్వదే
శార్థరాత్రిమానంబు ప్రసక్తించును. సంధ్యాపాస్త్యనంతరకాలి కాగ్ని
హోతాద్రావికముగూడ తదవ్యవహితోత్తరకాలమునందే ప్రాప్తించును.
సంమతమనిరేని- “ఉదితే సూర్యే ప్రాతర్బుహూతి” “ఉదిత ఆదిత్యే”
ఇత్యాదిశుక్తులు దత్తజలాంజలులగును-

ఉత్తరాంతం యదా కాష్ఠం క్రమా దాక్రమితేరవిః తదాతదా
భవేద్వృద్ధి ర్దీవనస్యమహాభుజః=దినవృద్ధి ర్యదారామహామహనిస్తదాభ
వేత్॥ ఇత్యాది విష్ణుధర్మోత్తరాది వచనములకున్న దత్తజలాంజలిత్వము
ప్రసక్తించును. లేక ఉదితే సూర్యే అను స్థలమందు యమకోటి సూ
ర్యోదయమని చెప్పెదరేమో- అటులైన భారతీయః పుష్పవహరవిరోధ
ము కర్షారమగును. ఇదిట్లుండినిడు.

“ఉదయాదుదయంభానూ సావనం తత్రక్షీర్తితం సావనానిశ్చు
 రేతానియజ్ఞకాలవిధిస్తుతైః॥” ఈవచన పూర్వార్థముచే సావనదిసల
 క్షణమును, ఉత్తరార్థముచే సావనదిసవ్యవహరమును చెప్పి “సూత
 కాదిపరిచ్ఛేదో దినమాసాబ్దపాస్తథా” అని తదనంతరశ్లోక పూర్వార్థము
 చే సావనమాసమునకు వ్యవహారాంతరము చెప్పబడినది. “భూసావనది
 నాన్వరగ్రహ్యోదయా దుదయంతథా” అని సోమసిద్ధాంతమునందు “సా
 వనంసౌమ్యదిదం భానూరుదయాదుదయంభవేత్. తదేవభూదినం వారస్వ
 దేశారోగ్రదయాదితః। వారస్సౌమ్యదేశవారంహి ప్రాచ్యాంతు రవిసం
 క్రమః। దేశాంతరచరప్రాజై స్వదేశారోగ్రదయస్ఫుటః। దినరాత్రి
 ప్రవృత్తిసౌమ్యద్వైప్యేనతిదివాకరే। తమీవాభోత్తరార్థాద్యాతమహంతా
 నదర్శనే। ప్రాణానాదాయభూతానాం యతోదేదితవస్యవిః। తత్రప్రా
 చీతివిజ్ఞేయావారాదిసౌమ్యసంశయః। అస్తమేతివ్రతీచీస్యాద్వారస్య
 ధ్వాదిరత్రీహి॥ అని వాక్యమసిద్ధాంతమునందు॥ “అథ సావనమాసేన వా
 సరాస్సంప్రక్షీర్తితాః। తేచారోగ్రదయయోరేవవివరేతు నమాస్క్యలతాః॥”
 అని పులస్త్యసిద్ధాంతమునందును ఉన్నవి. ఇందువలన న్వదేశ సూ
 ర్యోదయాద్యగ్రిమ సూర్యోదయకాలవర్యంతము సావనదిసము. వార
 ముగూడ సావనదిసమేయని స్పష్టపడినది. ఇదియునుంగాక శ్లో॥ స్యు
 స్త్రిసృష్టిభయోవారే ఏకస్మిన్నవమాతిథిః। తిథిర్వారత్రయేచైవతిథ్యస్సల
 ధ్యేవినిందితే॥ అను వాక్యవచనము- ఏకస్మిన్నావసరే తిసృ స్త్రిభయస్సాక్ష
 యాతిథిః। తిథిర్వారత్రయేపేయకాత్వధికాద్వే వినిందితే॥ అను నారదవచన
 ము- యత్రైకస్సప్రతి తిథిద్వయావసానం వారశ్చేదవమదిసం తదుక్త
 మౌద్యైః॥ అను శ్రీపతివచనము- ఏకస్మిన్ సావనేత్వహి తిథీనాం త్రిత
 యంయదా తదాదిసక్షయః ప్రోక్తః॥ అను వాక్యవచనము- తిథ్యం
 తంయది సూర్యస్సృతస్సదితోన్యవాసరంచాపి । అని వరాహవచన
 ము- ఏకాదశీ ద్వాదశీచ రాత్రిశేషేత్రయోదశీ తదా దినక్షయః ప్రో
 క్తః॥ అను స్ఫుల్యంతర వచనమును ఉదయాద్వాసరారంభమునే స్థి

రవరచి అట్టివారమే కర్తార్థమనికూడ వ్యక్తపరచుచున్నది. ఇట్లనేక శ్రుతిస్మృతిపురాణ సిద్ధాంతవచనములచే ఇమోగయద్వయాంతర్వర్తికాలము సావనాపూరాత్రమనియు అదియే వారమనియు స్పష్టపడినందున ఆచార్యులవారికి సంమతమగు అర్థరాత్రాది దినవారారంభము శ్రుతి స్మృతిపురాణసిద్ధాంతసంహితాబాహ్యమని నెక్కి వక్కాణించెద.

“ఏపూరిలో సూర్యోదయము ఆపూరికేవారమని పామరులవలె” అని నిర్వాణవాక్యముగదా, “దేశాంతరచరప్రాతై స్వదేశార్కదయ స్ఫుటః! సావనంస్యాదిదంభానౌ రుదయాదుదయంభవేత్! తదేవ భూదిసంవారస్వదేశార్కదయాదితః” అను వాక్యవచనమువలన దేశాంతరచరానువులు దేశభేదముచే భిన్నమగుటవలన ద్రష్టృస్థితిని పురస్కరించుకొని సూర్యోదయముకూడ భిన్నకాలికమగును. అందువలన వారారంభము దేశభేదముచే భిన్నమగుటకూడ శాస్త్రసంమతమే కాని పామరవచనముకాదని తెలియదగినది.

“ఉదయాదివారమును చెప్పు ప్రాచీనగ్రంథములన్నియుయమకోటి సూర్యోదయమునే చెప్పునని స్పష్టము” అనిగదా నిర్వాణవాక్యము- సూర్యసోమబ్రహ్మవశిష్టసిద్ధాంతములు సూర్యోదయాదివారప్రవృత్తిని చెప్పినవి. ఈ గ్రంథములు భారతవర్షములోనివిగాని భద్రాశ్వవర్షీయములు కావు. ఏమన “రాక్షసాలయ=సరః” ఇత్యాది శ్లోకములచే భారతవర్షీయ భూమధ్యరేఖను చెప్పుటవలన “చత్వారిభారతేనర్షే యుగాన్యత్ర మహామునే! కృతం త్రేతా ద్వాపరశ్చ కలిర్వాన్యత్ర” అను వచనముచే భారతేతరవర్షములయందు యుగాదివిభాగము లేకపోవుటవలన వైగ్రంథములయందు మహాయుగమానమును అవాంతరయుగమానమును చెప్పి యుండుటవల్లను- “కర్తృభూమిరియంస్వర్గమపవర్గంచ గచ్ఛతాం॥ నఖిలవన్యత్రమర్త్యానాం కర్తృభూమౌ విధీయతే” ఇత్యాదిపురాణవచనములు భారతభూమి కర్తృస్వదమని చెప్పుచున్నవి గనుక నే వైగ్రంథములయందు కర్తృవయోగితిభ్యాద్యానయనము

ను- సంక్రమణాది పుణ్యకాలసాధనమును- షడశీత్యాదులును చెప్పబడినవి గనుక ఆయా గ్రంథములు భారతీయములని స్పష్టమగుచున్నవి. భారతవద్దగ్రంథములయందు భారతవర్షీయవారారంభము చెప్పవలెనుగాని భద్రాశ్వవర్షీయవారారంభము చెప్పనవసరములేదు. ఇట్లుండ ఆచార్యులవారు సంగతిని కనిపెట్టక యమకోటిసూర్యోదయమని వ్రాయుట ఉన్నత్రాలాపమే కాని వేరుకాదు.

గంగా, గోదావరీ, కావేరీ మొదలగు మహానదులలో తెల్లవారగట్ల శ్రోత్రియులు స్నానముచేయునపుడు పరవారముగాని పూర్వవారముచెప్పుట చూడలేదు. దేవీభక్తులక్రమము నాకు తెలియలేదు.” అని నిర్వాణవాక్యము- శ్రోత్రియులు ఉషస్సాన్నినమందు పరవారము గ్రహించుచున్నందున అర్థరాత్రా ద్యారారంభమే కర్తవ్యమొగమని ఆచార్యమతముగదా- ఉషస్సాన్నిననమయమందు పరవారగ్రహణమే శాస్త్రసంమతము- అట్లుగ్రహించుటకు కారణ మాచార్యులవారికి తెలియలేదు గనుక స్పష్టపరచెద. శ్రోత్రియులవలె వీరు దైనందిసౌషస్సాన్నితలు కాక పోవుటవలన వీరిట్లనిరనితలంచెద. వీరు దైనందిసౌషస్సాన్నినపూర్వకముగ నిత్యకర్తాదరణము చేయుచున్నయెడల ఇట్లనరు. ఏమన- ఇందుకొక చిన్న ఉదాహరణము చెప్పవలసివచ్చినది. క్షయసంఘాల్లణ బంధం అఁగి అఁగి ఉదినమం దుషస్సాన్నితలు సంకల్పమునందు పరవత్సరర్తుమాసపక్షతిథివార సంకీర్తనము చేయుదురు. ఉదినమం దుషఃకాలమునకువంద్రుడు సూర్యమండలనిర్గతుడు కాక పోవుటవలన పూర్వవర్షాదినివృత్తికాలేదు. అయినను అగ్నిమహ్నాదికీర్తనముచేసెదరు. ఇట్లుచేయుటకు కారణము శ్రోత్రియులకు విశదమేకాని ఆచార్యులవారికి కొంచెము బోధించవలసియున్నది. “సంధ్యాస్నానం” అనుశ్లోకోక్త దైనందిన నిత్యకర్మపట్రము. అందు శ్లో॥ “ఉదితే సూర్యే ప్రాతర్దుష్పాతి శ్లో॥ ఉదిత ఆదిత్యే ” అనుశ్లోకులచే ప్రాతర్దోష బ్రష్ట

యజ్ఞాదికము స్వసూర్యోదయోత్తరకాలికములు- “స్నానమూలాః క్రి
యాస్సర్వాః” “అస్నాతో నాచరేత్కర్మ” “సంధ్యాహిమూఽనుచిర్ని
త్యం” అనుస్మృతివదనములవలన స్నానము పెబామాది ప్రాకారాలి
కము. కనుక పరదినీయనిత్యకర్మప్రవృత్తులగు ఉషస్సాన్నితలు తత్కాల
మునకుగల పూర్వవహ్నాదికమును విడచి కరిష్యమాణకర్తృపయుక్తవహ్నాది
కమును గ్రహించుచుండిరి. అటువలెనే ఉషఃకాలమునకున్న వారము
నువిడచి కరిష్యమాణ నిత్యకర్మసంబంధి పరవారమును గ్రహించిరిగా
ని అర్థరాత్రా ద్వారారంభమనికాదు. అని తెలియదగినది.

అర్తవాదికము రాత్రి తృతీయభాగమున సంఘించినచో మనదే
శమందు పరదినగ్రహణము చేయుచున్నారు. అందువలన అర్థరాత్రాది
వారగ్రహణమునుట యుక్తముకాదు. స్మృతులయం దర్థరాత్రానంత
రము పరదినమనియు, రాత్రి తృతీయభాగాది పరదినమనియు, ఉదయానం
తరమే పరదినమనియు ఉద్దేశభేదముచే వైవిధ్యముగనునవి. తత్తదు
ద్దేశానుసారముగనే ఈదేశమునందు శిష్టజను లాయాస్థలములయం దా
యాస్మృతివదనానుసారముగనే వ్యవస్థచేయుచుండిరి. కాని వారారంభ
మర్థరాత్రము మొదలని కాదు. ఈవిషయమై అనేకవచనములుస్మృతుల
యందుకలవుగాని గ్రంథబాహుళ్యమగునని ప్రకృతమందు విరమించెద.

ఫలితాంశము.

సిద్ధాంతసంహితాదులవలన స్వదేశ సూర్యోదయాదిగనే కర్తృప
యోగ వారారంభమని స్థిరపడినది. ఇందువలన అచార్యసంమతార్థరా
త్రాది వారారంభము శ్రుతిస్మృతి సిద్ధాంతసంహితా విరుద్ధమని తెలియ
దగినది.

శ్రీతుష్కమార్గనిరతా విబుధా న్నతతంపురా!

సంరక్షితా యయాదేవ్యా ప్రాప్తింతాం భావయామ్యహం॥

సావనాపూరాత్ర ప్రళంసా.

పక్షినాద్యాత్మకం సౌరసావనం దివసంసహి!

.ఇత్యర్కశాస్త్రమగ్గేణ మయా నమ్యక్రవంచితం॥
 తత్సమ్యక్ష్మ్య కృష్ణారోఢ్య రోషేణ మహతావృతః॥
 చింతావేంకటసూర్యాద్యై స్సప్తభిర్గణకైరపి॥
 షష్ఠినాద్యాత్మకం సౌరసావనం స్వీకృతందినం॥
 ఇత్థంవదత్తతః పశ్చాత్తిథ్యాద్యానయనాశ్రయం॥
 గతాగమ్యాశ్చేతి సౌరసిద్ధాంతవచనంతతః॥
 సౌరతత్త్వవివేకీయ మభేతివచనంతతః॥
 నృసింహవచనం శేషా ద్వేదార్థేతి ప్రదర్శయచ॥
 షష్ఠ్యాత్రైరాశికం యస్మాన్నాద్య సావనస్యపవహి॥
 షష్ఠ్యాత్రైరాశికా భావగ్రంథో లోకే నదృశ్యతే॥
 ఇత్థంప్రగల్భయావాచా న్వనిర్వాణే లిఖన్మనః॥
 న్వపంచాంగే న్నితానాద్య సౌర సావనస్యపవహి॥
 ఏతా సూనాధికామధ్యసావనీభ్యోయతస్తతః॥
 ఉదయాంతరసంసార్గరా ద్వివరం దూరతాంగతం॥
 ఇతి న్వకీయనిర్వాణే విలిలేఖ తదప్యనత్॥
 చింతా వేంకటసూర్యాద్యా గణకా యే ప్రదర్శితాః॥
 తే త్వాచార్యాదృతా వ్నార్థా ద్భిన్నమార్గానుయాయినః॥
 న్వలృప్తంతరత్వా న్మునీభి షష్ఠ్యాత్రైరాశికంకృతం॥
 కర్చోదయాంతరం సౌరేనోక్తం యద్భాస్కరాదిభిః॥
 ప్రోక్తంతద్వాసనాశుస్యమితియత్రాస్థిరీరీతం॥
 జ్యోరాత్రమానం నాడీభి సౌవనీభి ర్మసాధితం॥
 శ్రీమత్సూర్యస్యసిద్ధాంతే సోమవాశిష్ఠయోరపి॥
 అపిచాహర్దశం రాత్రిదశం తత్రచ సాధితం॥
 సమ్యక్సూక్ష్మత్రనాడీభిరేవనర్వత్ర యత్తతః॥

దైవజ్ఞులారా!

గతాబ్దమున నాచే ప్రచురించబడిన గుణదోష ప్రకాశికయం

దర్శనావనదినము షష్టిఘటికాత్మకము కాదని సౌరాద్యర్షసిద్ధాంత
 మార్గముచే ప్రకటింపబడెను. అందువైని ఆచార్యులవారు స్వీయనిర్వా
 ణమున పుటల ౧౨ వం ౩ లో చింతా వేంకటసూర్యనారాయణ సి
 ధ్ధాంతిగారు పరిభాషి నలు దై బల సో ౬౦౧౦ శ్రీపాద లక్ష్మీపతి సోమ
 యాజులుగారు మొదలగు మరికొందరు సిద్ధాంతులుగూడ స్వీయపంచాం
 గములయం దిట్లే వ్రాసి రని తమవ్రాతకు నిదర్శనమిచ్చిరి. ఇందు
 దహరించినవారలలో కొందరు నర్వత్ర దృగ్వాదులు- కొందరు సౌరచం
 ద్రునిలో దశకలోనము చేయువారు-మరికొందరు వారమునకు ఘటిలేఖ
 నము చేయనివారు- కొందరు త్రింశత్యుత్యః అను సౌరాయనాంశలను
 పరిగ్రహించినవారు- మరికొందరు జ్యోతిస్సిద్ధాంతాయనాంశలను పగ్ర
 హించినవారు- కాని వీరి వారారంభాదికము నంగీకరించినవారు కారు.
 కాన నిమియన్నియు వీరికి విరోధములేకదా- ఆచార్యులవారికి వైనుద
 హరించినవారి నిదర్శనము సావనాపూరాత్రలేఖనార్థమేనా కావలసి
 యున్నది. అది యట్లుండనిండు. సూర్యసావనాపూరాత్రమానము
 షష్టినాడ్యాత్మకమని సాధించుటకు “గతాగమ్యాశ్చ షష్టిఘ్నానాద్యోభు
 క్త్యంతరోద్భృతాః” అను సౌరవచనమును- “అథవృతాన్స్వగతైష్య
 విలిప్తీకా నిజజవేన గతాగతనాడికాః” అను తత్త్వవివేకవచనమును
 “శేషాద్వేదార్థశేషాచ్చ షష్టిఘ్నా ద్రవిచంద్రయోః” అను నృసింహవ
 చనమును స్వీయనిర్వాణమునం దుదహరించి ఇచట త్రైరాశికము ౬౦
 చే జేయబడినందున దినమునకు ౬౦ ఘటిక లనిరిగాని కుదినమునకు ౬౦
 ఘటికలని ఆర్షవచనప్రమాణ మీయలేదు. సరియేగదా ఇకముందైన న
 ట్టి ప్రమాణ మార్గములయం దివ్వలేదు. అర్కసావనాపూరాత్రము
 షష్టిఘటికాత్మకమే యగునెడ “గ్రహబాదయప్రాణహతాః=స్తృతాః”
 అని సౌరమునందును- “గ్రహబాదయప్రాణహతాః=వక్రిణాః” అనిసో
 మసిద్ధాంతమందును గ్రహములకు ప్రత్యేక స్వీయసావనాపూరాత్రమా
 నము లెందుట సాధింపబడినవో వాటిప్రయోజనమేమో వీరికి తెలియలే

దని నిశ్చయించవలసియున్నది. ఏమన- గ్రహేంద్రాదయప్రాణహతా” అను సూర్యసోమసిద్ధాంతవచనములకు “ప్రయోజనము నెప్పవలసియున్నది. ఈ ఆశువులు ఒకేభాగించిన నాక్షత్రవిఘ్నేయలు వచ్చును. వాటిని ఒకే భాగించిన నాక్షత్రఘటికలు వచ్చునుగాని సావనఘటివిఘటికలు రావు. ఈనాక్షత్రఘటికలు ౧ ఆర-సావనమందును కాని ఇవి సావనములు కావు.” అని స్వీయనిర్వాణమున వుటకా ౩ పంగరయం దిట్లున్నదిగదా- మైనుదహరించిన సూర్యసోమసిద్ధాంతవచనములకు ప్రయోజనము వీరేమిచెప్పిరి. “వచనాన్నివృత్తిః వచనాత్ప్రవృత్తిః” అను న్యాయానుసారముగ ప్రయోజనము వచనపూర్వకముగ చెప్పదగినదికాని వెర్రిమొర్ర మాటలచే చెప్పిన పిచ్చిమాటలని బుధులూహించెదరు. కనుక ప్రయోజనము సప్రమాణముగ వ్యక్తపరచెద.

“గ్రహేంద్రాదయప్రాణహతా” అను శ్లోకముచే గ్రహములకు స్వీయసావనాపేషారాత్రమును సాధించి- పిమ్మట తదవ్యవహితోత్తరములగు క్రాంతిజ్యోతిషవద్యాస్మి- ఇత్యాది శ్లోకములచే గ్రహములకు స్వీయదిసార్ధరాత్ర్యర్థములను సాధించిరి. అందు “స్వాపేషారాత్ర చతుర్భాగే” అనుటవలన స్వీయాపేషారాత్ర చతుర్ధాంశము దినరాత్ర్యర్థములను సాధించుట కవసరమగుటవలన ముందు గ్రహసావనాపేషారాత్రము సాధించవలసివచ్చినది. కనుకనే- “మిధుసూదయాశుభిరగ్రగతింకాత్వా ఏకరాశ్యాశుభిరాప్తానవః ౫౯ చక్రాశుభ్యస్సంయోజ్య రవేరపేషారాత్రానవః ౨౧౬౫౯ తచ్చతుర్భాగానవః ౫౪౧౪౪౫ చర జ్యోతిర౫౧౦ ఉత్తరగోళేయక్తనే స్వాపేషారాత్రచతుర్ధాంశే భవతః దినదళానవః ౫౬౯౪౪౫ రాత్రిదళానవః ౫౦౨౯౪౫ దినార్థం౧౧౬౭ రాత్ర్యర్థం ౧౩౧౫౮ అహః ౩౨౧౪ రాత్రిః౨౭౫౬” ఇట్లు సౌరవ్యాఖ్యానముగు యల్లుభట్టియమందున్నది. మైనుదహరించిన అపేషారాత్రిమానములయొగము సూర్యసావనాపేషారాత్రప్రమాణ ఘటికాది ౬౦౧౦౦ ఐనది. ఇదిగాక “దినదళం౧౭౯ రాత్రిదళం౧౨౫౬ దినమాసం౩౪౧౮

రాత్రమానం ౨x1౫౨ అనయోర్యోగః ౬౦|౧౦ జాతం సూర్యసావనా హేరా రాత్రమానం" ఇట్లు భూధరీయవ్యాఖ్యానమందున్నది. ఈరీతి సాధించిన నిశార్థమునందే వక్ష్యమాణతిథ్యాది ఘటిక లావ్యాఖ్యానమందు సంస్కరించి యున్నది. కనుక ఆవ్యాఖ్యానములు చక్క-గ తెలిసికొనిన ఆ హేరారాత్రమానము ౬౦ ఘటికలే ఉండవలెను. అను వెరి ఆచార్యుల వారికి కుదురును. "ఈయంతరము ఉదయాంతర కర్ణవల్ల దూరమగును" అని ఆచార్యులవారి నిర్వాణవాక్యము ఉదయాంతరము సౌరసంకుతము గాదనియు భాస్కరాసీతమనియు కమలాకరునిచే అనద్వాననా క్రాంతిమని నిరసించబడినదనియు- ఇదివరకు వ్రాయబడినది గనుక ఉదయాంతరము చేయదగదు గనుక వీరి తిథిఘట్యాదికము సాంతరమే యగును. "చేత్సావనాః ప్రక్షు రభీష్టనాడ్యః" "లగ్నార్థమిష్టఘటికాయదిసావనాస్తాః" అను శిరోమణిశ్లోకములను బాగుగ తాము మమ్ముల యల్లుభట్టియదుల చదువుకొమ్ముననట్లు తాము చక్క-గ దెలిసికొని భావిపంచాంగ మిట్టి జగద్విరుద్ధములేమందునటుల చేసికొందురని నమ్మిక మాకులేదు" అని స్వీయనిర్వాణమున పుట ౭ కా ౩ అంత్యపంక్త్యాదిగా నున్నది. చేత్సావనాః అను స్థలమునందుగల చేత్- అను పదమునకును-ఇష్టఘటికాయదిసావనాస్తాః" అనుస్థలమునందుగల యది అనుపదమునకును అర్థము తెలిసినయెడల వీరిట్లు వ్రాయరు. స్వల్పాంతరమగుటవలన ౬౦చే త్రైరాశిక కరణమువల్లను దూరచాలనమువల్లను కలిగిన అంతరము తాత్కాలిక కరణమువలన శమించును. గ్రంథబాహుళ్యమగునని ప్రకృతమందు విరమించితి.

ఫలితాంశము.

- సూర్యసావనా హేరారాత్రమానము ౬౦ నాక్షత్రఘటికల పరిమితి గలదికాదని సౌరాద్యాన్నసిద్ధాంతములచే నిర్ధించుచున్నందున దినరాత్ర్యర్థములుగూడ నాక్షత్రీఘటిమాన సిద్ధములు. తిథ్యాదిగతైష్యఘటికలు నాక్షత్రీములుకానియెడల దినరాత్ర్యర్థములయందు సంస్కారాసర్థము

లగును గనుక స్వల్పాంతరమగుటచే గతైష్యఘటికాది సాధనమునం
దుఁడంచేతైరాశికము చేయబడినదికాని సావనఘటి సాధనార్థముకాదు.
అచార్యులవారికి సౌరసావనాపూరాత్రమానము తెలియలేదని నిశ్చయ
ముగ తెలిసికొనతగినది. కనుక “మానానభిజ్ఞులు వైవజ్ఞులెట్లగుదురు.”
అను గుణదోషప్రకాశికా వచనము యధార్థమని బుధులంగీకరించెదరు.

శ్రీమాతైవ ధ్యేయా జ్ఞేయా శ్రుత్యగ్రతో భజతాం।

భుక్తి ర్భుక్తి ర్యస్తా తగ్రకమలగతా సదా తస్మాత్॥

సౌరరవిచంద్రాద్వివశంసా.

పంచాంగనిర్ణయే దృష్టాన్స్పష్టాస్సుర్యసుధాకరాః।

సౌరోక్తవాసరస్యాదౌ నైవేతిప్రాక్రపంచితం॥

భుజోదయాంతరాఖ్యాఖ్యాంక్రియాభ్యాం పరిసాధితే।

వారప్రవృత్తికాలేతేత్వితితస్యా శయోమసః॥

వారప్రవృత్త్యానయనే న స్వీకార్యం భజాంతరం।

కించోదయాంతరమపి కర్మసౌరోక్త్యభావతః।

తస్మాత్సౌరోదితాష్టాగ్గా ధ్విన్నా ఆరగ్ సుధాకరాః॥

“రఘుటల వారప్రవృత్తికాలిక వైసందినీయసౌరరవిచంద్రుల
ను కనపరచియుండిరి. ఆరవిచంద్రులు “వారప్రవృత్తిః ప్రాగ్దేశే” అ
ను సౌరోక్తరీతిచే సాధితమైన వారారంభకాలములు కారు. పంచాంగ
నిర్ణయమందు కనపరచబడిన ఆర్షవిరుద్ధమైన వారారంభకాలమునకు
యథాశ్రుత సూర్యసిద్ధాంతపాఠముచే సాధింపబడిన స్ఫుటరవిచంద్రు
లై యుండిరి. అని గుణదోషప్రకాశికయందు ప్రకటించి ఉదాహరణ
ము గనపరచితి. అందుపైని “యథాశ్రుతసూర్యసిద్ధాంతపాఠము” అ
నగా వీరిగురువులు వీరును దిద్దిన కర్ణానుపాతపాఠము గాదనికాబోలు
వీరితాత్పర్యము” అని నిర్వాణమున పుటర కాం ౪౦౩౩ లో వ్రాసిరి.
ఇందువలన వీరి శ్రుతిదేవుము ప్రధానముగ జూపట్టుచున్నది. భు
జోదయాంతర సంసాగ్రరములను గూర్చి వారప్రవృత్తిప్రసంశయందు వి

స్తరించి వ్రాయబడినది. భుజోదయాంతరము లార్జ్వరీరోధములగుటవలన వారప్రవృత్తిసాధనార్థము పయోగించవు.

“మేము భుజాంతర మేగ్రహములలోను సంస్కరించలేదు. ఎంతవెట్టియూహను చెందిరో వీరిమధ్యరవియే మాకును ౧౧:౫౧:౨౫:౨ వీరి ఫలమేమాకును = 1:౨:౨:౩ ఇరుగో మారవి ౧౧:౨:౨:౦:౧౦ ఇచట మేము భుజాంతర మెక్కడ సంస్కరించినాము” అని నిర్వాణపుటరాకాశ పర్వ యందున్నది. వీరిఫలమంతాదిధనము ౨:౨:౩ “అర్క-బాహు భూభస్మస్తా” అను సౌరోక్తరీతిచే సాధించిన భుజాంతరవికలాది ధనము ౨౧ ఇవి ఆచార్యులవారి మతవ్రతకారము సూర్యునియందు ధనము చెయ్యవలసియున్నది. ఇచట వైత్రేకుః బు|| లంకార్థరాత్రము ౪:౫౦ వీరి యూహాంశలవ్రతకారము వ్రాగ్దేశాంతర ఘట్వాదికము ధనము ౧౧౧౬ వారప్రవృత్తికాలము ౪౬౧౬ ఇది సౌరోక్తవారప్రవృత్తికాల మయియున్నది. భుజాంతర ధనవికలలు సూర్యునియందు ౨౧ గదా వచ్చినవి. వికలలను విఘటీనమములుగ భావించి వారప్రవృత్తికాలముగు ౪౬౧౬ లో విలోమముగ సంస్కరించిన వారప్రవృత్తికాలము ౪:౫:౫:౫ అని ఆరోజున వీరి పంచాంగమునందు వ్రాసిరిగదా- ఇందువలన భుజాంతరము గ్రహద్విలోమముగ కాలములో సంస్కరించుటవలన గ్రహములో సంస్కరించిన నీధమగుచున్నది. “గ్రహేర్గ్రహద్బాహుఫలం కలాశు” అను కమలాకరవచనస్థగ్రహపదమునకు సూర్యేతర గ్రహములయందని యర్థము.

సౌరభేదవ్రదర్శన ప్రశంస.

పంచాంగనిర్ణయమునందు సిద్ధాంతపంచాంగము సూర్యసిద్ధాంత సంయతముగ నుండలేదని గుణదోషప్రకాశిక యందుగౌరవశకమునందు వైశాఖకృష్ణైకాదశీ ప్రమాణమునుగూర్చి అనేక ఉదాహరణము లివ్వబడినవి. అం దొకటిమాత్ర మిచట గనపరచబడును. వైశాఖ బంగ అ|| లంకార్థరాత్రకాలిక మధ్యరవి౧౧:౨౨:౨౨:౧౦ మధ్యవండుడుగని

౧౩౭౭౩౦ చంద్రోచ్చము ౯౯౧౫౨౭౦ ఆచార్యులవారు విశాఖపట్టణమున కిచ్చిన దేశాంతరాంతాదికము ౭౭౫౧౩౦ రవికి దేశాంతరకలాదికము ఋణము ౧౧౦౮ చంద్రునికు ౧౬౧౦ చంద్రోచ్చకు ౦౧౦౮ రవిమందఫలము ధనము ౧౧౮౭౦౦ స్పష్టరవి ౦౭౯౯౬౧౩ ౫౫౭౧౮ ధుజాంతరము చంద్రునికిధనము కలాది ౩౧౫౩౭౦ద్రమందఫలము ఋణము- అంతాదికము ౮౭౩౦౩ స్పష్టచంద్రుడు ౧౧౧౦౭౫౩౦ ౫ ౭౫౯౧౫౩ ఉత్తరచరవినాడికలు ౬౭౩౦ చరసంస్కృత స్వదేశార్థరాత్రీము ౮౬౧౩౦ మై రవిచంద్రులవలన సాధించిన ఏకాదశీ శేషఘటికాదికము ౧౩౮౯- థానువాసర సూర్యోదయాది ఏకాదశ్యవసానము౯౯౧౩౦ వచ్చినది. ఇచట ౧౧ ఆ ౬౦౦ వ్రాసియుంటిరి. కనుక సౌరసిద్ధాంత భిన్నమని కనపరచబడెను. అందుపైని సూర్యచాలనము అనగా దేశాంతరసంస్కారములో ౧ లికల చంద్రచాలనము అనగా చంద్రుని దేశాంతరసంస్కారములో ౧ వికలయున్ను- తప్పుఅని పురింకాని యంటు కనపరచిరి. ఇదిగాక “వీరువ్రాసిన చంద్రమందఫలము శుద్ధతప్పు” అని పురింకాని పంక్షలో నున్నది గాని మాగణితమునందు తప్పులేదు. ఆచార్యులవారు కుయుక్తిచే నారోపించిన బోషము- ఎట్లైన వీరపంచాంగమునందు కనపరచిన తూలాంశలు ౭౭౫౧౩౦ వీటిచే రవిచంద్రముధ్యగతులను ప్రత్యేకము గుణించి ౩౬౦ చే భాగించగా దేశాంతర కలాదికము రవికి ౧౧౮౮౯౯ వచ్చినది. ఇచట అర్థోత్తర గ్రహణము మేము చెయ్యలేదు. చంద్రునికి దేశాంతరఫల కలాది ౧౬౧౮౦౦౮ వచ్చినదిగాని ఆచార్యులవారు కనపరచిన ౧౬౧౪౧ రాలేదు. దోషారోపణచేయుటకు ౭౭౫౧౩౦ తూలాంశలకు బదులుగా ౭౭౩౬ గ్రహించి చాలనఘటికలు ౧౧౧౬ అనిరి. చాలనఘటికలు గ్రహగతికలలు సావయవగుటవలన సక్పద్రితిచే సాధించుట చేతగాక మాగణితమందు బోషమున్నదని వచించిరి. చంద్రమందఫలసాధనమునుగూర్చి ధుజాంతరము మధ్యమచంద్రునియందు సంస్కరించి ఫలానయనము చేయదగిన

నిగాని చాటుగ మూర్ఖులవద్ద చెప్పలేదు. ఉదయంతర సంస్కారము సారాద్యార్థ సిద్ధాంతములలో నున్నటుల గనపరచుటకు వీరికి యావజ్జీవ మవకాశమిచ్చితిని. “గ్రీక్-విచ్-దేశాంతరములో ౧౩ కలలు ప్యారీస్ దేశాంతరములో ౧౫ కలలును తప్పు వీరు వ్రాసియున్నారు-” అని నిర్వాణ పుర కాం పం ౧౭ యందున్నది. ఇందువలన డెస్-టెంప్స్ అను గ్రంథముతప్ప యూరపుఖండమునందున్న ఇతరగ్రంథములను వీరుచూడలేదు. ఏమన బ్లాక్స్-జనరల్-అట్లాస్-పేజీ ౫౪ కామనందు గ్రీక్-విచ్ నగరమునుంచి విశాఖపట్టణ వ్రాస్తేశాంతరాంశలు ౧౩౩౩౦ బ్లాక్స్-జనరల్-పేజీ ౧౯౯ కామనందు గ్రీక్-విచ్ నగరమునుంచి ప్యారీస్-నగరమునకు వ్రాస్తేశాంతరాంశలు ౧౩౩౩౦ అని యున్నది. దీనిని అనుసరించి గుణదోషప్రకాశకయందు గ్రీక్-విచ్-విశాఖపట్టణ దేశాంతర ఘటికాదికము ౧౩౩౩౫ ప్యారీస్ విశాఖపట్టణ దేశాంతర ఘట్టాదికము ౧౩౩౩౩ అని గుణదోషప్రకాశకయందు ప్రకటించితి గనుక డెస్-టెంప్స్-అను గ్రంథ మాత్రమును చూచి మా దేశాంతరాంశలు తప్పునుట అవిచారములమే- కనుక గుణదోషప్రకాశకావచనము యథార్థమే.

చాంద్రసంవత్సరమునకు సావనదినములు ౩౫౪. అందునగము ౧౭౭ సావనదినములు. ఇచట పాశ్చాత్య మతాభినివేశాధిక్యముగల యాచార్యులవారు పెరుమాళ్ళపూజా పారవశ్యముచే మానానభిజ్ఞులై స్వీయనిర్వాణపుట ౧౫ కాం పం ౧౩ యందు ౧౫౩ రోజులకే యని వ్రాసిరిని తలంచెద. అట్టిపారవశ్యముకానియెడల స్వీయపంచాంగీయ చరమదినమందు సంఖ్యయనుకూలమునందు ౩౫౪ కే వ్రాసిరిగాని ౩౬౬ వ్రాయలేదుకదా —

చూడామణి విచారము.

“బౌద్ధయిక వారవక్షమువారి మతప్రకారము చూడామణిని వ్రాసినాము. బౌద్ధయిక అను శబ్దము తొందరవల్ల వడలేదు.” అని నిర్వా

ఇపుటగల కాక పంగయం చున్నది, బొదయికవారపక్షమువానికి చూడమని లభించినది. అర్ధరాత్రీవారపక్షమువానికి చూడమని భంగము కలిగినది యనికగా మైనిర్వాణ వాక్యమున కర్థము. కనుక అర్ధరాత్రీవారారంభ పక్షీయలగు అచార్యులవారికి చూడమనిభంగము కలిగినది. అను గుణదోషప్రకాశకా వచనమున కులికిపడి పీరు “దురుదితం తద్ద్విషదోష్యదీశామ్యహం” అను క్షీయనిర్వాణవాక్యములవలన లుప్తచూడమణులు కాకుండురా - బొదయికశబ్దము పడకసోపుట తొందరవల్లనూ పెరుమాళ్ళపూజాపారవశ్యముచేతనూ చింతనీయము.

గ్రహణవిచారము.

గ్రస్తేదయ చంద్రగ్రహణమున పరదినప్రత్యాబ్ధికాచరణబోధకములగు వచనములు పరిపుత్రవిహీనస్త్రీకిర్తుక ప్రత్యాబ్ధికశార్థవరములని గుణదోషప్రకాశకయందు ప్రచుంపబడెను- ఇది అచార్యులవారికి తప్ప సర్వశిష్టజనసంఘతమయి వ్యవరింపబడుచున్నందున విస్తరించ నవసరములేదు- “విధవలుకాని శ్రోత్రియవిద్వాంసులందరు” అని నిర్వాణ పురాణ కాగ పంగయం చున్నది- ఆపదములను చూపునపుడు విధవలగు శ్రోత్రియవిద్వాంసులు కొదరున్నట్లు స్ఫురించకమానదు- ఆపదములను ప్రయోగించుటయం దాచార్యులవారి తాత్పర్యమేమైయుండునూ.

శాస్త్రీయదృక్పిద్ధవిషయము.

“తత్త్వవివేకయంత్రదీపికా వ్యాఖ్యాతలుదృక్పిద్ధవిరోధులనిజగద్విదితమే” అని నిర్వాణ పురాణ కాగ పంకాలోసున్నది. తత్త్వవివేకయంత్రదీపికా వ్యాఖ్యాతలు అను స్థలమందుగల వ్యాఖ్యాతలశబ్దము ద్వంద్వమందుభయపదములతో నన్వయించవలెను. కనుక తత్త్వవివేక వ్యాఖ్యాత యంత్రదీపికా వ్యాఖ్యాత యని యర్థము- ఇదివరకు తత్త్వవివేకమునకు వ్యాఖ్యానమున్నటుల నేనెరుగను- వ్యాఖ్యానము లేనియెడల వీరికన్వయజ్ఞానమేలేదని తోచుచున్నది.

ఇందువలన ఉచ్చసీదములయందు కర్ణము లధికాల్పములు గలిగి
యుండును- ఈయుభయమధ్యమమందు కర్ణము మధ్యమముగా నుండు
ను- ఇట్లుండ పాశ్చాత్యమతాభిమానముగల ఆచార్యులవారికి మందకర్ణ
విరోధ ముచితముగాదు- ఈవిషయమునుగూర్చి ప్రాసినచో మాగ్రంథము
భారతాదిగ్రంథములను మించును. శ్రుతి నంగీకరింపనివారి ఉచ్చసీదా
భావము కలుగకుండునా.

సౌరాంతస్తత్వవిజ్ఞానాదపి మృత్యుం జయే జ్ఞనః।
సౌరాంతస్తత్వజిజ్ఞాసు ర్యదిత్యం శృణుమద్విదః।
జగదాత్మా తమోహంతా యస్మాచ్ఛ్రుత్యైవగోదరః।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన మంద శ్రుతిమిహశ్రయః।
ఇథంవేకటరామేణ ప్రీత్యై జ్యోతిర్విదామిహ।
సౌరాద్యర్షమతేనైవ కృతేయం తత్త్వబోధినీ।
శకే బాణాగ్నహికుభి (1835) స్సంమితే మాసిఘ్నానై।
నీతేపక్షే పూరిమాయాం దేవేజ్యస్య ద వాసరే॥

సంపూర్ణము.

